

ORDINUL ARHITECȚILOR DIN ROMÂNIA - Proiect "60 de biserici de lemn"

<http://60-project.blogspot.com>

Pentru persoanele care vor să sprijine proiectul, ele pot folosi conturile bancare:

euro: IBAN RO78BRDE410SV43497904100

lei: IBAN RO50BRDE410SV43498464100

ISBN 973-1872-11-7

9 789731 872117

Strămutarea bisericii din Pojogeni

septembrie - octombrie 2009

Monument istoric nr: GJ-II-m-B-09403

60 DE BISERICI DE LEMN

un proiect de salvare a patrimoniului construit

SIMETRIA

Strămutarea bisericii din Pojogeni

septembrie - octombrie 2009

SIMETRIA

Inițiatori:

Ordinul Arhitecților din România

Fundația Dala

Fundația Artis Perişia - Centrul pentru Cultură a Lemnului - Curţişoara

Fondurile pentru realizarea tuturor lucrărilor au fost donate de:

dl. Şerban Cantacuzino

dl. Viorel Iordan

dl. Cristian Mandeal

dna. Sandra Jitianu

dl. Peter Stormonth Darling

SC SolvIT Networks SA

SC Maxcad SRL

Uniunea Națională a Notarilor Publici din România

Colaboratori:

Studentii voluntari ai Facultății de Arhitectură Timișoara (FAT): Isopescu Bogdan, Piscoi Clara, Sabău Sergiu, Sgircea Maria, Spiridon Alexandra, Tomescu Anca, Ursu Andrei, Văleanu Paul

Studentii voluntari ai Universității de Arhitectură și Urbanism Ion Mincu (UAUIM) din București: Andrei Iacob și Neag Ana

Ioana Alexe

Iulian Cămui

Mariana Celac

Ovidiu Daneş

Mihai Şulea

Şerban Sturdza

Fotografii:

Mihai Şulea, Şerban Sturdza, Alexandru Baboş

Editare și design:

Mihai Şulea, Octavian Carabela

Tipar:

Copyright Editura SIMETRIA

București 2010

ISBN 978-973-1872-11-7

Broșura s-a tipărit în 1510 de exemplare din fondurile primite din Timbrul de Arhitectură al Ordinului Arhitecților din România, 2009

Nota editorului:

Realizarea broșurii a implicat o atentă documentare pe teren, o cercetare istorică a amplasamentelor ce stau la baza studiului și o organizare a cronologiei evenimentelor. În întreg cuprinsul broșurii se folosesc informații scrise, publicate în diferite scrieri tipărite sau digitale și informații comunicate oral, strânse pe parcursul șantierului. Le mulțumim tuturor celor implicați.

Iulie 2009, Sfânta masă din altarul bisericii

Biserica din Dealul Ocii – Pojogeni

Construcții realizate din lemn, cu o inteligență tehnică remarcabilă și o mare sensibilitate în stabilirea proporțiilor volumetrice și de detaliu, deseori decorate cu creștături și pictură de mare valoare, dispar vertiginos din peisajul cultural întins din Ținutul Gorjului. Fenomenul, cu efect alienant pe termen lung pentru societate, șterge o zonă importantă din memoria acestor locuri. Identitatea regională a Gorjului dispare sub ochii noștri.

Situația patrimoniului cultural din mediul rural se află într-o stare critică pe care o sesizează și comunitățile locale, dar și „Raportul Comisiei Prezidențiale pentru Patrimoniul Construit, Siturile Istorice și Naturale” înscris de Președintele României în 2009. Reacția societății românești la această stare critică este din păcate lentă și adeseori numai formală. De aceea, în prezent este ineficientă.

În acest context echipa care a participat la salvarea bisericii din Dealul Ocii a adoptat o acțiune de tip SMURD. Dintr-o listă de 60 de biserici, toate monumente istorice clasate, aflate într-o stare fizică critică, s-a constatat că structura din lemn a bisericii din Dealul Ocii, aflată în stare de precolaps, nu va rezista ploii și zăpezii din iarna 2009 – 2010. Au existat două opțiuni. Prima era abandonarea ei definitivă, după ce comunitatea din comuna Pojogeni o părăsise deja de mai mulți ani în favoarea altei biserici de cimitir, și părăsirea ei de către Ministerul Culturii, care nu o avusese vreodată pe lista sa de intervenții, cu toate că figura pe lista obiectivelor clasate ca monument, la poziția GJ-II-m-B-09403. A doua variantă era intervenția imediată și în orice condiții. La fel ca în situațiile de tip SMURD, ori viață ori moarte.

Un grup de voluntari, studenți arhitecți, arhitecți, ingineri, istorici de artă, meșteri restauratori și-au asumat acest demers riscant folosind un minim de fonduri, provenite din donațiile unor persoane private. Un argument hotărâtor a determinat începerea imediată a acțiunii de salvare: acceptul maicii starețe Christofora de a amplasa biserica în incinta Mănăstirii Cărmărească. În felul acesta biserica putea să fie folosită în continuare, de o comunitate vecină, situată la numai 15 km de Dealul Ocii.

Broșura de față grupează o serie de informații referitoare la locuri, oameni și la procesul de salvare în sine. Scopul ei este pur documentar și servește ca exemplu pentru cei care consideră implicarea directă și responsabilă în acțiunea de salvare a patrimoniului ca un gest normal, de civism.

Ce este remarcabil în această acțiune de tip SMURD?

În primul rând eficacitatea ei (o procedură normală ar fi durat suficient de mult timp ca ea să devină inutilă, căci monumentul ar fi dispărut complet în următoarele luni ale iernii). Acum clădirea este salvată și biserica își poate continua existența.

În al doilea rând, efectele colaterale, care sunt la fel de importante:

- O extraordinară experiență practică în aprecierea situațiilor reale de pe teren, atât din punctul de vedere al situației tehnologiilor tradiționale, cât și al raporturilor sociale din comunitatea cu care au intrat în contact toți participanții: studenți sau arhitecți foarte tineri.

- Un exercițiu responsabil de folosire a fondurilor oferite de acei donatori generoși care au sesizat imediat necesitatea intervenției și prin gestul lor au făcut-o posibilă.

- Dezvoltarea progresivă a unei cooperări până la urmă exemplare cu autoritățile locale.

- Conștientizarea unor autorități centrale – Ministerul Turismului, care, sesizând importanța proiectului „60 de biserici de lemn” pentru dezvoltarea turismului în mediul rural, a sprijinit cu un minim de fonduri câteva din intervențiile urgente la alte biserici aflate în situații critice, toate situate pe trasee turistice cu un potențial încă nevalorificat.

Ordinul Arhitecților din România va continua să sprijine acțiunile de voluntariat ale oricărui persoane doritoare de a salva patrimoniul național.

arh. Șerban Sturdza

Despre coincidențele semnificative

Am plecat spre Târgu Jiu dimineața devreme, cu un cer cenușiu și stropi de ploaie pe parbriz. Cu o zi înainte plouase mult, așa că membrii expediției au încărcat în portbagaj încălțăminte solidă, cizme de cauciuc pentru cărări desfundate și haine calde și impermeabile. Toate au rămas nefolosite: dincolo de Pitești norii s-au rărit și expediționarii au avut parte de poteci uscate, vreme caldă cu soare și cer foarte albastru.

În expediție au plecat Șerban Sturdza, domnul inginer Iordan și nepotul lui – proaspăt inginer constructor – Ștefan Bortnowski și fiul său Pierre, proaspăt arhitect și semnatara acestor notații. Scopul – a gândi la soarta bisericilor istorice de lemn din nordul Gorjului, și a alege „subiectul” pentru un șantier-pilot din proiectul salvării bisericilor de lemn în ruină, pornit de fundația Dala și asociații săi – OAR, UAUIM, Academia de artă din București, Muzeul Țăranului Român și alți voluntari.

Expediția a purces la drum împărțită în două tabere.

Există un parcurs inevitabil, susțineau unii dintre noi, între început și încheiere, între apariție și dispariție, între naștere și moarte. Un obiect de arhitectură nu face excepție. Eforturi enorme pentru a ține în viață structuri pe care viața nu le mai cere, nu le mai folosește și le înlocuiește cu altele încălcă – poate – o normă universală care ar trebui ignorată doar pentru argumente excepționale. Nu este oare firesc ca structuri obișnuite, nefolosite de multă vreme, să fie lăsate să se dezmembreze în pace? Iar puținele resurse la îndemână să meargă spre locurile și lucrurile de excepție, pe care oamenii de azi le prețuiesc și le folosesc și de care memoria locului se leagă în chip semnificativ?

Ceialți au venit cu un alt fel de argumentație. Dacă pornim de la ipoteza că este important pentru integritatea acestei memorii ca bisericile istorice de lemn să supraviețuiască, ce ar trebui să facem? Nu am putea oare aduce în discuție un demers egal depărtat și de conservarea muzeală și de acceptarea dispariției naturale? Asocierea între noile nevoi ale vieții comunitare pe de o parte și corpul fizic al bisericii istorice de cealaltă ar putea conduce la variante care să mângâiească extinderea, modificarea, adăugirea funcționale sau transferul într-un nou loc – logic în cazul structurilor de lemn – toate practicate în timpuri istorice. Oamenii întâlniți ne-au relatat poveștile unor structuri tractate sau refăcute pe locuri mai prielnice, din pricina unor văi inundate, a schimbării meandrelor râului din preajmă sau după înființarea altor așezări.

Iar restul a venit de la sine. Pe parcursul a două zile s-au suprapus și s-au intersectat întâmplări, întâlniri și conjuncturi dintre cele mai diferite: mănăstirea cea nouă din Pojogeni, parohul și sătenii care au acceptat ideea, primarul cu care s-a putut vorbi duminică după-amiaza și care a promis camion, piatră pentru fundație și ajutor cu brațe de muncă, arhitectul gorjan Cămui și experiența lui, exemplul unei biserici mutate și devenite o clasă la un seminar teologic, secvența tehnică propusă de inginerul Iordan, o sponsorizare neașteptată care a făcut posibil primul tur de manivelă.

Aceasta este povestea primelor două zile în care a început drumul de șase săptămâni al bisericii din vechiul cimitir Valea Ocii din Pojogeni spre poiana de la mănăstirea Cămarășeasca.

arh. Mariana Celac

Biserica din Dealul Ocii, Pojogeni, s-a strămutat la 15 km depărtare, la mănăstirea Cămarășeasca din Tg. Carbunestii

Cuprins

Cuvânt înainte	6
Context general - introducere în proiectul „60 biserici de lemn”	10
Proiectul „60 de biserici de lemn” - raport de activitate iunie – decembrie 2009	12
Studiu asupra contextului local	14
- Istoria bisericii din Pojogeni - Dealul Ocii	15
- Fișa bisericii din Pojogeni - Dealul Ocii	16
- Originea și conservarea în timp a bisericii din Dealul Ocii	19
- Planimetria bisericilor de lemn gorjene	21
- Istoria Mănăstirii Cămărășeasca din Tg. Cărbunești	23
- „Cămărăsești - mănăstirea boierilor gorjeni” de Sorin Preda	24
Releveul bisericii din Dealul Ocii	28
Explorare de teren	30
Alegerea noului amplasament în incinta mănăstirii Cămărășeasca	32
Jurnalul acțiunii de salvare a bisericii din Pojogeni - Dealul Ocii	34
„Când va vrea să mute vreo biserică de la un loc la altul” de Cătălina Velculescu	69
Inventarul patrimoniului mobil	82
Desfășurarea cronologică a evenimentelor	84
Extras din autorizația de construcție	87
Releveul bisericii după ridicarea ei în incinta mănăstirii Cămărășeasca	91
Expoziția 60 biserici de lemn la MȚR (Muzeul Țăranului Român)	94
Persoanele implicate în strămutarea bisericii de la Pojogeni,	97
Epilog	100

Context general

- + Comunele în care se află cele 60 de biserici incluse în proiect
- Localități
- Cele 4 județe studiate: Vâlcea, Gorj, Sibiu, Hunedoara
- Drumuri europene, naționale, județene
- ⬡ Obiective culturale și turistice
- Biserica mutată de la Pojogeni la Mănăstirea Cămărășeasca

Proiectul 60 biserici de lemn se desfășoară pe teritoriul a patru județe: Sibiu, Hunedoara, Vâlcea și Gorj

Proiectul „60 de biserici de lemn din nordul Olteniei și sudul Transilvaniei” - raport de activitate iunie – decembrie 2009

I. Realizare de lucrări sub forma „Intervenție de urgență”

Am numit „intervenție de urgență” un set de măsuri cu caracter urgent, menite să protejeze monumentul de intemperii. Cea mai frecventă măsură aplicată a fost cea a protejării învelitorii deteriorate cu o folie provizorie.

Există însă cazul bisericii de lemn din Pojogeni, din județul Gorj, care pentru a fi salvată a fost necesar să fie mutată la Mănăstirea Cărmărească.

- 6 biserici din Hunedoara au fost acoperite cu folie provizorie de protecție în luna august – finanțare din donații particulare și împreună cu Consiliul Județean Hunedoara
- 6 biserici din Hunedoara au fost acoperite cu folie provizorie în luna decembrie – finanțare a Ministerului Turismului
- Pojogeni – biserica a fost strămutată la Mănăstirea Cărmărească între 1 septembrie și 1 noiembrie – finanțare din donații particulare
- La 4 biserici din Sibiu a fost reparat acoperișul de țiglă în luna decembrie – finanțare a Ministerului Turismului
- Decembrie - achiziționare de material (șită, căpriori) necesar intervenției de urgență, care va continua în 2010, pentru 12 biserici din Hunedoara – finanțare a Ministerului Turismului
- Decembrie – acoperire cu structură din lemn independentă a bisericii Tomnatecu de Jos (jud. Hunedoara), dărâmată; inventarierea tuturor pieselor și punerea la adăpost a părților de pictură salvate.

II. Realizare documentație tehnică

Releveele întocmite de studenții arhitecți din București și Timișoara, în cadrul activităților didactice și prin voluntariat au fost puse la dispoziția Filialelor OAR locale, Consiliilor Județene, Ministerului Turismului, specialiștilor implicați. Pe parcursul desfășurării proiectului, toată documentația tehnică va avea și caracter public, OAR urmând să editeze câteva broșuri care să conțină aceste informații.

- Noiembrie, monitorizare timp de 2 săptămâni a bisericii Urși din Vâlcea cu senzori de către INOE – voluntariat
- Decembrie, proiect tehnic pentru 12 biserici din județul Hunedoara - finanțare a consiliului județean Hunedoara
- Decembrie, proiect cadru pentru consolidarea picturii pentru 6 biserici din Hunedoara, întocmit de Universitatea Națională de Arte, București (UNArteB)– finanțare a Consiliului Județean Hunedoara și a UNArteB
- Decembrie, analize biologice – finanțare a Consiliului Județean Hunedoara

III. Activități didactice.

În urma parteneriatelor semnate de OAR cu Universitatea de Arhitectură și Urbanism Ion Mincu București, Universitatea Națională de Arte București, Universitatea de Arhitectură din Timișoara, pe tot parcursul proiectului au fost implicați studenți care au lucrat în cadrul proiectului prin programele specifice inițiate de universități, dar și ca voluntari.

- Iunie, studenții anului V ai Universității de Arhitectură și Urbanism Ion Mincu (UAUIM) efectuează practică obligatorie la bisericile cuprinse în proiect. Rezultă 27 de relevee și documentații (memorii și fotografii) – finanțare UAUIM, OAR și voluntariat
- Iunie – Iulie, 3 alte relevee sunt realizate de studenții UAUIM și ai Facultății de Arhitectură din Timișoara (FAT) – voluntariat
- Mai – Iunie, situl proiectului este organizat de studenți UAUIM – voluntariat

- Iunie, campania de relevee UAUIM este organizată de studenți – voluntariat și OAR
- Octombrie – Decembrie, 1 student din anul IV al UAUIM face practica obligatorie de 3 luni în cadrul proiectului – voluntariat și OAR
- Decembrie, 16 studenți la UNArteB merg pe teren la 6 biserici din Hunedoara pentru a preleva probe / analize chimice / releveu pictură, releveu degradări / documentare foto / analiză stare fond mobil. Rezultă un proiect cadru care va fi depus spre avizare și care va completa documentația tehnică realizată de către proiectant – finanțare Consiliul Județean Hunedoara + UNArteB
- 5 studenți din anii III și IV de la FAT participă la acțiunile proiectului: relevee, montarea expoziției din București apoi a celor din Timișoara, Curtișoara și Sibiu – voluntariat
- 1 septembrie – 1 noiembrie un arhitect stagiar supraveghează permanent lucrările de la Pojogeni

IV. Expoziții și evenimente

- 14 septembrie, expoziție la Muzeul Țăranului Român (MȚR) – finanțare MȚR, UAUIM, OAR și voluntariat
- 25 octombrie, expoziție la Muzeul Satului București – finanțare UAUIM
- Septembrie, expoziție în cadrul conferințelor *15 ani de ateliere de restaurare Ro/Fr „Regards croisés sur le patrimoine roumain”*, organizată de UAUIM și Ecole de Chaillot – finanțare UAUIM
- Septembrie, Turda Fest – la întâlnirea cu ONG-urile
- 4 noiembrie, expoziție la Facultatea de Arhitectură din Timișoara – voluntariat studenți
- 7 noiembrie, expoziție la Cula de la Curtișoara - finanțare OAR, ARTIS PERITIA și voluntariat
- Noiembrie – participare la Paris la „Le salon des professionnels et passionnés du patrimoine” – voluntariat
- 4 decembrie, expoziție în Ferula Bisericii Evanghelice din Sibiu – voluntariat
- Noiembrie – întâlnire între parteneri la MȚR - voluntariat
- 4 decembrie expoziție în Ferula Bisericii Evanghelice din Sibiu – voluntariat
- Noiembrie – întâlnire între parteneri la MȚR

V. Inițiatori și parteneri ai proiectului

- Inițiatori: Fundația Dala și OAR
- Parteneri: UAUIM, UNArteB, FAT, MȚR, Consiliul Județean Hunedoara, ProPatrimonio, Artis Peritia, Asociația 37

VI. Implicarea și sprijinul autorităților

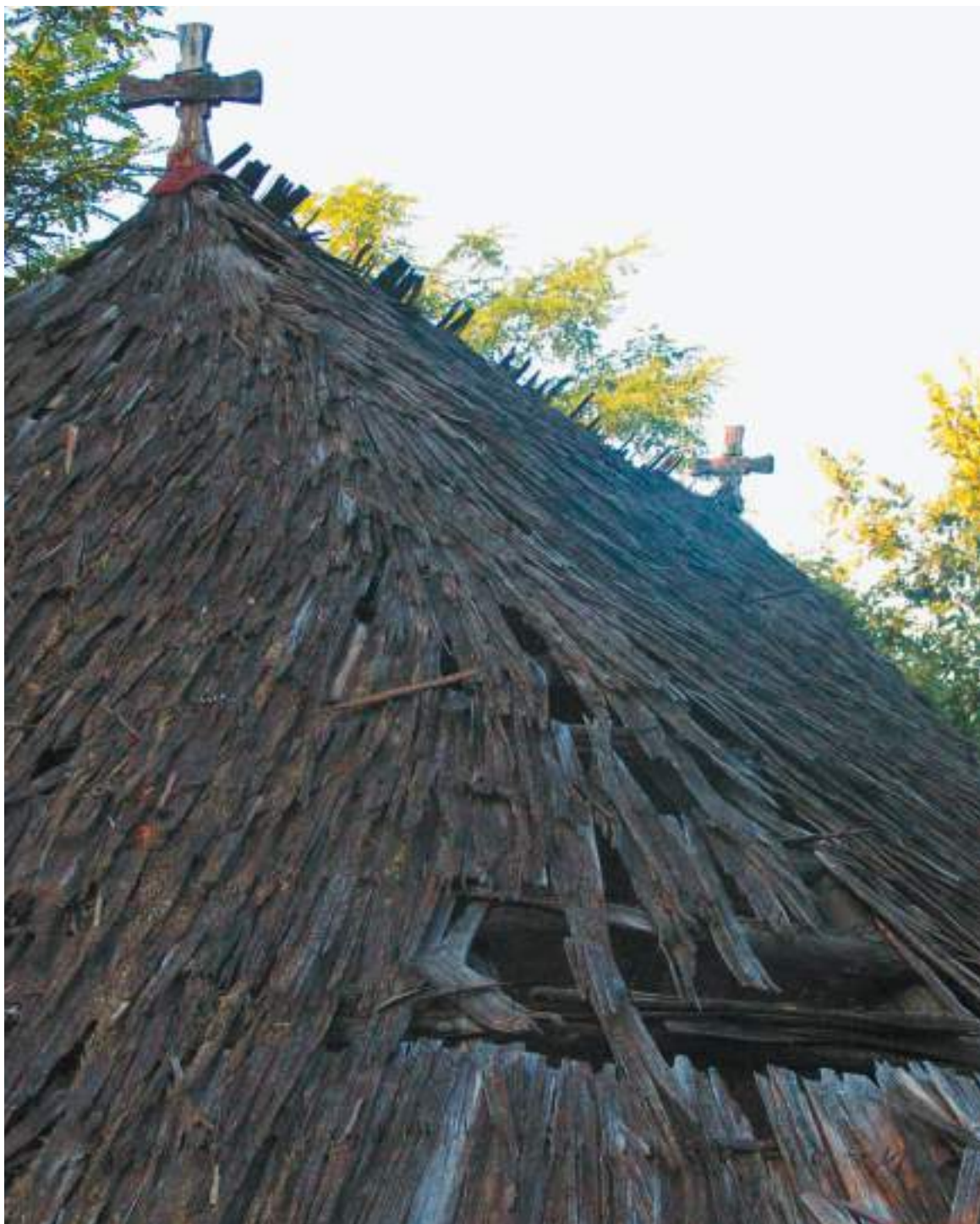
- Consiliul Județean Hunedoara – implicare continuă și sprijin financiar pentru intervenții de urgență
- Consiliul județean Vâlcea și Gorj – implicare limitată
- Ministerul Culturii și Cultelor – implicare limitată
- Biserica Ortodoxă Română (BOR)- implicare limitată, exclusiv prin grija Înaltpreasfințitul dr. Irineu Popa, Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei
- Ministerul Turismului – implicarea financiară pentru dezvoltarea turismului cultural. S-a alocat suma de 300.000 Euro pentru intervenții urgente la câteva biserici din județele Sibiu, Hunedoara, Vâlcea și Gorj. Județele Vâlcea și Gorj nu au cheltuit banii alocați până la finele anului 2009, motiv pentru care au fost returnați.

Implicarea comunității de arhitecți – limitată

Implicarea studenților arhitecți – semnificativă

Implicarea restauratorilor - limitată

Studiu asupra contextului local

8 august 2009, starea acoperișului

Istoria bisericii din Pojogeni - Dealul Ocii

Biserica de lemn din Pojogeni-Dealul Ocii se află în cătunul Dealul Ocii din localitatea Pojogeni, județul Gorj, poartă hramul „Sfinții Voievozi” și e datată din anul 7305 de la Adam. Această biserică de țară prezintă în modestia proporțiilor sale câteva valențe caracteristice lăcașurilor de lemn oltenesti, distinse aici în bolta comună peste navă și tindă, absența turnului, pridvor pe stâlpi cu capete sculptate, pisanie scrijelită peste intrare. Se remarcă de asemenea prin calitatea execuției în piesele pictate rămase în iconostas.

Biserica de lemn a fost ridicată în cătunul Dealul Ocii, astăzi cuprins în localitatea Pojogeni, suburbie a orașelului Târgu Cărbunești. Momentul ridicării bisericii a fost consemnat într-o pisanie pe portalul de la intrare: „Acest sfânt lăcași Dumnez[ă]esc s-a făcut în zilele luminatului domn Gheorghie Anagiarlu și părinte[le] epis[co]pu Nectarie. 7305”. Inscriptia datează construcția din anul 7305, după era bizantină, de la Adam, care în cronologia actuală, de la nașterea lui Isus, înseamnă anii 1796-97, așadar în timpul episcopului de Râmnic Nectarie, viitor mitropolit al Țării Românești. Menționarea „luminatului domn Gheorghie Anagiarlu” este probabil o răstălmăcire a numelui domnitorului Constantin Hangerli, cel care în 1797 a fost trimis de poartă în scaunul de domnie al Țării Românești. În acest caz datarea corectă a bisericii ar fi 1797. Răstălmăcirea în sine relevă dificultățile de comunicare dintre centru și pe-riferie în epocă.

Cercetătoarea Ioana Cristache-Panait, o bună cunoscătoare a monumentelor de lemn oltene, atrage atenția asupra vechimii mai mari a bisericii, sprijinindu-se pe elemente formale care împing momentul inițial al construcției cu un secol mai devreme. Elementele formale vechi evocate sunt proporțiile, tehnica de îmbinare a bânelor, ferestrele cu rame monoxile păstrate la navă precum și modul de îmbinare a portalului, unde bârna cu pisanie de la 1797 este adăusă cu ocazia refacerii construcției. La acestea se pot adăuga semnele de numerotare a bânelor, ce apar de sub spoială atât pe pereții exteriori ai bisericii cât și pe cei ai altarului. Numerotarea indică o desfacere și o remontare, care poate implica nu numai o refacere dar și o mutare. În această situație anul 1797 pare a marca mai degrabă o reînnoire a lăcașului, o situație des întâlnită în zonă.

Traducerea textului chirilic:

„Acest sfânt lăcași Dumnez[ă]esc s-a făcut în zilele luminatului domn Gheorghie Anagiarlu și părinte[le] epis[co]pu Nectarie. 7305”

Ușă de intrare

Pisanie de deasupra ușii de intrare în biserică

Fișa monumentului istoric

Sfânta Arhiepiscopie Craiova
Parohia Pojogeni
Raionul Giloru-Oltenia
Biserica din dealul Ocii

Sinodic

Biserica, lucrată din lemn, cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului” este așezată în satul Pojogeni pe dealul numit: „dealul Ocii”. Este așezată spre apus de CFR, vizibilă chiar din șoseaua Cărbunești - Tg-Jiu.

Din informații, este cea mai veche biserică din parohie.

Deasupra ușilor de la intrare este un scris vechi cu scoabă. Anul construcției ar fi cam 1770. Biserica este în formă de corabie.

În interior nu are niciun obiect de cult, decât câteva icoane învechite și șterse de vremuri.

Obiecte de valoare istorică și artistică nu posedă.

Însemnătatea ei o constituie numai vechimea. Este monument istoric și are urgentă nevoie de renovare, în special acoperișul, care este deteriorat.

Paroh Pr. Const. Tălingă

8. Date economice (re. Industrială, agricolă, în curs de industrializare):

Terenurile din vatra satului sunt numai 40% agricole și 40% pomicole, iar restul pășuni și păduri, din care pricină locuitorii se ocupă mai mult cu pomicultura decât cu agricultura, deși întovărășiți în colectivă agricolă. Prin folosirea metodelor înaintate agricole terenurile au devenit mai productive și satul prosperă, dovadă că în acest sat se construiește o școală de 4 ani și un cămin cultural.

9. Date turistice (accese, baze turistice, zone locale de interes turistic):

10. Lista monumentelor istorice de pe teritoriul localității:

Biserica din cimitir din Dealul Ocii, construită în 1797.

11. Cine a completat fișa:

Numele: Atanasescu Iancu

Funcția: arh. proiectant

14. Istoric:

După tradiții locale și din grafitul cioplitură în lemn găsit pe peretele pridvorului reiese că biserica s-ar fi construit la 1797, însă dă ca domn pe un oarecare Gheorghe, care nu poate fi decât ori Gheorghe Bibescu, ori Gheorghe Duca, însă domniile acestora nu corespund cu anul grafitolui. Se poate ca anul să fie al refacerii bisericii și în cazul acesta nu se poate pune anul construirii între 1674 și 1678 sub domnia lui Duca Vodă. La 1892, biserica s-a reacoperit și din numerotarea bănelor rezultă ca a fost demontată și remontată. În anuarul Episcopiei se dă ca an de fundație necunoscut. Însă pe o grindă a bisericii este săpat cu dalta și anul 1747, ceea ce ar însemna o diferență de 50 de ani la mijloc, în care timp biserica se putea ruina, sau că la reparația de la 1882 o parte din grinzi fiind înlocuită se poate ca această grindă cu data de 1745 să fie provenită de la o altă biserică mai veche. Biserica este închisă și nu se slujește decât la cultul morților.

15. Meșteri autori:

Necunoscuți, probabil localnici.

16. Inscriptții:

Nu are decât cele două grafite 7305 și 1745. Tot pe peretele pridvorului sub formă de grafite se mai distinge următoarea inscripție: „Acest sfânt locași dumnezeiesc s-au făcut în zilele luminatului domn Gheorghe....nedescifrabil... Dua arăuți... părinte episcop Nectarie 7305”

2. Sculptura:

Numai stâlpii și cosoroaba pridvorului.

22. Inventar mobil:

Nu se mai păstrează nimic din inventarul inițial, totul fiind înstrăinat.

23. Stare actuală:

Rea, cu pereții înclinați, soclul desfăcut, pardoseala lipsă, învelitoarea putredă și înglobată în viitura de pământ adusă din deal.

24. Descrierea monumentului:

Biserica este construcție din lemn de formă dreaptă, cu altarul poligonal cu 5 laturi neegale și boltit cu trei semicilindri a căror intersecție converge spre centrul altarului. Tâmpla din lemnărie cioplită capitonată cu icoane lucrate în ulei. Naosul pătrat având pe perețele nordic o fereastră, iar cel sudic două ferestre și boltit cu semicilindru a cărui origine este în consolă. Perețele despărțitor între naos și pronaos este înfundat și are o singură trecere sub formă de ușă. Pronaosul dreptunghiular, transversal bisericii fără nici o fereastră și boltit cu același semicilindru al navei în prelungire. Pridvorul dreptunghiular îngust cu coronament în față cu trei treve neegale, stâlpi de lemn ciopliți și cosoroabă profilată, iar pe laturi o travee. Proscomidia nu are încăpere specială și este o simplă laviță.

Sistemul constructiv și materiale întrebuințate:

Construcția de lemn de stejar cioplitură cu grinzi de dimensiuni mari dispuse pe muchie și îmbinate la capete la intersecții, prin plătuire în coadă de rândunică. Boltirea din scândură de stejar cioplitură nelucrată susținută pe pereții despărțitori. Soclul din piatră de gârlă nelegată cu nici un fel de liant, înșirate și netencuite. Șarpanta prin căpriori prelungiți pentru streășină aparentă și susținută pe cosoroabă și coamă cu cepuri de lemn, iar la mijloc o coardă de lemn. Învelitoarea din șită de brad, pardoseaua a fost din cărămidă, azi inexistentă.

Extras din fișa monumentului istoric realizată în campania de cercetarea a monumentelor istorice din anii 1962-1965

8 august 2009, perețele sudic

August 2009, vedere din naosul bisericii spre altar

Vedere din naosul bisericii spre pronaos

Originea și conservarea în timp a bisericii din Dealul Ocii

„Toponimicul nu apare în catagrafii, fapt ce nu dă siguranța identificării. Poate fi biserica din Mahalaoa De Mijloc în hramul Sf. Îngeri (cu data ridicării, 1769), dar nu este exclus a fi tot una cu aceea în hramul Intrarea în Biserică din mahalaoa Haiducești. Înclinăm în favoarea celei din urmă, nu atât pentru faptul că i se certifică dăinuirea la începutul vreacului XX, ci pentru temeiul pe care îl constituie păstrarea icoanei de hram, ce reprezintă „Vovidenia” (Intrarea în biserică).

Proporțiile, înfățișarea, executarea prinderii bărnelor, îi așează începutul în răspântia veacurilor XVII – XVIII. Este de plan dreptunghiular, cu absidă decroșată, poligonală cu cinci laturi. Temelia, așezată direct pe pământ și dispusă în ușor decroș, este alcătuită din bărne, a căror capete (la întâlnirea pereților) sunt alungite, intersectându-se în console. Aceasta, împreună cu perechile de sub streșină dar și cu îmbinările în coadă de rândunică, conferă locașului o vibrantă plasticitate. Sunt indicii că ferestrele originare (câte una pe nord și sud la naos) au avut goluri îngemănate în cadrul monoxil, asemeni celor de la Slăvuța sau Lazuri.

Sistemul acoperirii interioare este obișnuit: bolta semicilindrică, în leagăn, intersectată deasupra altarului, cu fâșiile curbe.

Deasupra intrării o inscripție consemnează facerea bisericii la leat 7305... Că nu este momentul ridicării de iznov a bisericii, ci doar al reînnoirii, afirmă construcția însăși și susține, fără rezerve, cadrul pe care inscripția a fost scrisă, alcătuit din usciori și prag marcat în bârna superioară, ce s-a substituit, atunci, celui originar. Putem prelua din inscripție datarea tâmplei, pictura corespunzând stilistic acestei vremi. Starea ei este jalnică: piese lipsă; icoane, aruncate pe jos, deja avariate. Au rămas stinghiile decorate floral, ca și poalele de icoane; ușile împărătești (cu Buna Vestire; Solomon și David); câteva icoane din registrul apostolilor ca și împărăteasca icoană a hramului, deja amintită. În colecția de la Polovragi se află componente ale tâmplei din Dealul Ocii. Menționăm icoana cu reprezentarea Sf. Ioan Botezătorul și pe aceea cu Sf. Arhanghel Mihail și Sf. Nicolae. Pictura de bună calitate artistică, în tradiționalul stil brâncovenesc, o atribuim zugravului Constandin, întâlnit la Copăcioasa – Valea Adâncă (1790), la Pisteștii din Deal, dar și în sate din fostul Plai al Novacilor.

În amintita colecție au provenit din Dealul Ocii și mărturii din activitatea mai târzie de aici a zugravului Gheorghe, semnat pe icoana Mariei cu Pruncul (pe tron cu arhangheli în spate).

Biserica dă semne de degradare. A rezistat grație priceperii meșterilor dinainte, de a prepara șindrila. Acoperișul, cu pante mari (fără clopotniță), a fost învelit în 1945. De atunci apreciem a fi și elementele simplificate decorativ ale prispei.”

Text extras din cartea doamnei Ioana Cristache Panait
„Arhitectura de lemn din județul Gorj”

Îmbinare deteriorată în altar

August 2009, exteriorul bisericii

Peretele sudic

Planimetria bisericilor de lemn gorjene

Bisericile din județul Gorj se pot clasifica după forma de plan în mai multe categorii:

- plan în formă de navă fără proscomidie și diaconicon
- plan în formă de navă cu proscomidie și diaconicon
- plan în formă de navă cu pronaosul supralărgit
- plan în formă de navă cu absida decroșată simetric. Acest tip de plan caracterizează biserica din Dealul Ocii, precum și biserica Toropilor (adusă în apropierea Amaradiei), biserica din Tașcăi-Voițești, biserica din Voițeștii din Deal, Voițeștii din Vale, biserica din Comănești și biserica Sf. George din Budenii din Vale.

Planul în formă de navă cu absida decroșată simetric este unul dintre cele mai răspândite forme de plan din jurul arcului carpatic, adoptat deopotrivă și de către cele mai multe dintre ctitoriile de zidărie.

Clasificarea îi aparține arh. Andrei Pănoiu, în cartea:

"Arhitectura tradițională gorjeană" de Andrei Pănoiu, cap. Arhitectura ctitoriilor

Masa altarului

Naosul văzut din altar

Catapeteasma văzută din naos

Pridvorul

August 2009, biserica mănăstirii Cămărășeasca, monument istoric nr: GJ-II-m-B-09405

Istoria Mănăstirii Sf. Ioan Botezătorul - Cămrășeasca din Tg. Cărbunești

Mănăstirea Ioan Botezătorul Cămrășeasca este așezată pe malul drept al râului Gilort și este situată la 1,5 km N-E de orașul Tg. Cărbunești.

Biserica Mănăstirii este ridicată în 1780 de către Polcovnicul Mihail Colțescu în timpul voievodului Alexandru Ipsilanti, după cum ne spune pisania ce este așezată deasupra ușii de intrare, din pridvorul bisericii. „Cu ajutorul Sfintei și de viață făcătoarei Treimi, ziditu-sa din temelie, cu toată cheltuiala și osârdia dumnealui, această Sfântă și Dumnezeiască Biserică, unde se prăznuiește hramul Sf. Ioan Botezătorul și a Sf. Mare Mucenic Dimitrie, izvorător de mir”.

Fiul dumnealui, Mihalache Colțescu, cu soția lui Luxa, maica Catrina Colțescu și cumnata dumnealui Roxandra, în zilele înaltului Împarat Nicolaie Polcovnici, leat 1831, zugrăvit-au pe Polcovnicul Mihail Colțescu și pe soția dumnealui (Matei zugrav și Gheorghe calfă).

Masivitatea construcției (zidurile având o grosime de un metru), cămăruțele din turla de lângă clopotniță, din care una pentru locuit (cu cuptor și vatră de gătit) iar cealaltă pentru păstrat proviziile, crenelurile pentru tragere și scara din zidul nordic al pronaosului, fac din această biserică o mică fortăreață, care exprimă viața zbuciumată a acelor vremuri.

Biserica este construită în formă de corabie, din zid masiv de cărămidă, având pronaosul despărțit de naos, pridvorul fiind așezat pe stâlpi ornamentali de piatră, în stil brâncovenesc, cu arcade în formă de semicerc. Are o singură turlă așezată deasupra pronaosului, fiind o caracteristică a sfârșitului de secol al XVII-lea.

Biserica este împrejmuită cu ziduri de apărare făcute din piatră de râu. A fost înzestrată de către boieri cu cărți și obiecte de cult, dar au fost furate de-a lungul timpului. Ea a servit întotdeauna ca loc de refugiu al boierilor atunci când erau atacați de turci și haiduci. Slujitori ai bisericii nu se cunosc.

În anul 1920 este vizitată de marele istoric Nicolae Iorga și datorită deosebitului tezaur artistic (care îi dă frumusețea și importanța pe plan național), a fost declarată monument istoric - GJ-II-m-B-09405.

Toma Cămrășescu (fiul ultimului urmaș al ctitorului, Anica Colțescu, născută în 1850, căsătorită cu Iorgu Cămrășescu), om de mare cultură, prefect al județului Gorj între anii 1880 – 1916, face reparații bisericii și o înzestrează cu obiecte de cult de mare valoare. Toma moare în 1916, urmașii fiind Ana și Nissa Cămrășescu. Nissa Cămrășescu, șef al străjerilor din România în timpul Regelui Carol al II-lea, se străduiește, în 1929, să acopere din nou cu șită biserica și reface zidurile de împrejmuire.

Decorația exterioară a bisericii se compune din două registre; cel inferior, simplu tencuit și cel superior, din panouri dreptunghiulare, unele rotunjite în partea superioară. Pictura bisericii, făcută în frescă în stil neobizantin, reprezintă scene biblice de o rară frumusețe. Portretele ctitorilor se află în interiorul bisericii, la intrare, în pronaos, având îmbrăcămintea timpului respectiv. Totul evidențiază seriozitatea și munca cu care a fost lucrată această biserică.

Faptul că în biserică s-a slujit foarte rar, a făcut ca pictura să nu fie atacată de fum, rămânând și astăzi foarte vie.

Preotul Solomon Motocu face între 1967 – 1969 o altă restaurare, acoperind din nou biserica cu tablă și reparând zidurile de împrejmuire.

De la această dată rămâne în părăsire până în septembrie 1994, când prin încuviințarea Sf. Sinod, cu binecuvântarea Înalt Preasfințitului Dr. Academician Nestor Vornicescu, Mitropolitul Olteniei, cu aprobarea autorităților orașului Tg. Cărbunești și ale jud. Gorj, a luat ființă Mănăstirea Ioan Botezătorul Cămrășeasca.

Actualmente este mănăstire de maici și se fac zilnic cele șapte laude.

Extras din pliantul de prezentare al Mănăstirii Cămrășeasca

Cămărășești - mănăstirea boierilor gorjeni

Cu toată strădania toamnei care țese în spatele ei macaturi roșii și aurii, mănăstirea Cămărășești nu are nimic spectaculos. Fără ziduri care s-o înconjoare, îți iese de-a dreptul în drum cu o biserică înaltă și veche, cu brâu de cărămidă și firide din care te privesc abia bănuți ochi șterși de sfinți fără nume.

Harnice și tăcute, măicuțele robotesc în ascunzișul livezii, urmându-și fiecare pravila zilnică. Ca o umbră, ca un abur firav de dimineață, duhovnicul Isache iese grăbit din chilie și evită să ne privească, temându-se ca nu cumva să-și încalce legământul tăcerii, pe care și l-a ales drept canon. Nu ai cu cine vorbi. Abia în biserică, deslușind pisană și tabloul votiv de la intrare, începi să pricepi. Te afli într-o biserică de familie, o biserică boierească din Gorj, pe care comuniștii au transformat-o în CAP și în staul de vite, vreme de 30 de ani.

Din povestea familiei Cămărășescu nu au mai rămas decât numele boieresc, cărămida bisericii și superba pictură murală realizată de un meșter țaran, în negru și cărămiziu, asemenea ornamentelor de pe cămeșile ciobănești. Conacul, livada imensă și acareturile au dispărut de mult.

În praful și cenușul Târgului Cărbunești, amintirea boierilor Cămărășescu e ca o rază de soare strecurată prin pâclele toamnei. Nostalgici și deja resemnați, bătrânii îți povestesc de vremurile când cele două cocoane, Elisa și Ana, organizau în oraș concerte și expoziții, invitau scriitori și filosofi celebri sau aduceau de la București mari ierarhi, pentru a sluji în biserica familiei. La vreme de vară, la moșie poposea câteodată și regele Carol al II-lea, fermecat de nuri frumoasei Elisa și de puzderia de mușcate care ardeau pe cerdac. Popular și deschis, regele se plimbă cu caleașca pe ulițe, fără fanfară și fără steaguri, doar din plăcerea de a discuta cu oamenii din popor.

Pe vremea aceea, părintele protopop Aurelian Dumitrescu era doar un copil. Cu toate astea, o mai ține minte pe coana Elisa, cum umbla într-o trăsură cu arcuri - frumoasă, strălucitoare și gătită în haine scumpe, ca o vitrină de lux, salutând târgoveții cu umbrele sau împărțind daruri de Crăciun celor săraci. În veci nu o să uite părintele cum, în 1948, când comuniștii i-au luat toată averea, Elisa Cămărășescu plângea în mijlocul curții, repetând întruna, fără să-i pese de moșie și de conac:

„Doamne, ce se va întâmpla cu biserica noastră? Doamne, este și casa Ta. Nu o lăsa pustiită”. Apoi a plecat. A dispărut din Cărbunești pentru totdeauna, luând cu sine un geamantan și o ultimă amintire - cea din urmă imagine a bisericii „Sfântul Ioan Botezătorul”, în care s-a botezat, s-a bucurat și a suferit tot neamul Cămărășescu. În urmă, nu a mai rămas decât un singur argat - Dinu ăl bătrân, paznicul și grădinarul familiei, care, fără nici o plată, a îngrijit holdele de trandafiri până în ziua în care a murit.

Septembrie 2009, biserica Cămărășească

Ctitorii bisericii - frescă

Catapeteasma cu ciori

Atâta câtă a rămas, istoria familiei nu a mai existat decât în fresce și icoane, în chipul coconilor boierești zugrăviți lângă strănă, alături de lespedea de piatră a străbunilor îngropați la intrare.

Dincolo de amintirile și întâmplările povestite de ai batrâni, părintele Dumitrescu este convins că biserica are ascunsă în zidăria ei ceva tainic și greu de rostit: pereți groși de un metru, firide și locuri de tragere pentru ostași, camere ascunse de tezaur și, în adâncul pământului, un tunel niciodată găsit, despre care se spune că ar ieși pe sub Gilort, spre drumul Padeșului și al Vâlcii - drumul lui Tudor și al pandurilor săi.

Privind în urma celor zece ani de când s-a pornit ridicarea mănăstirii, părintele Dumitrescu se minunează. Ca prin vis, își amintește cum s-a trezit în fața episcopului Nestor Vornicescu, pomenind despre viitoarea mănăstire, spre mirarea Preasfințitului, care a luat o coală de hârtie și a semnat-o în alb, spunând: „Mi-ai citit în suflet și în gând, frate. Și eu am visat metoc de măicuțe în acest loc”. Ca într-o viață trăită parcă de altcineva, părintele protopop se întreabă și acum de unde a avut puterea să pornească singur la muncă, să deschidă biserica și să curețe tonele de gunoi și bălegar adunate în pridvor.

În vara lui 1992, când a intrat pe poarta CAP-ului, de jur împrejur nu era decât mizerie cruntă și dezastru. În curte, printre utilaje ruginite și desperecheate, măcăcinii crescuseră cât casa, iar în pronaos, încă mai zăceau animale slăbite și bolnave. Oricine în locul lui ar fi renunțat, văzând pe catapeteasmă cuiburi de ciori și, lângă Sfânta Masă, mormane de surcele, aduse de hulubi sălbateci. Dar părintele și-a văzut liniștit de treabă, gândind că oile și păsările cerului sunt mai curate și mai fără de păcat decât oamenii, că ani de zile acele vietăți ale lui Dumnezeu au încălzit cu răsuflarea lor zidurile groase ale bisericii. „Prea multe semne au fost, ca lucrarea acestei mănăstiri să fie o simplă întâmplare”, zice părintele. „Preasfințitul Vornicescu, de pildă, a temeluit primul mănăstirea. Deloc întâmplător, tot el o va sfinți, rostind aici ultima lui rugăciune, înainte să moară. Apoi, ne-am trezit cu niște bani, tocmai când se pregătea iarna și chiliile stăteau fără acoperiș. Bani erau de la ministrul cultelor, Vlăduțescu, care, deloc întâmplător, era din părțile Gorjului, fiu de ciobani din Ștefănești. Fără să-i cerem ceva, el ne-a ajutat, amintindu-și cum intra de copil în biserica noastră și cât de impresionat era de scena iadului pictată în pridvor.

De multe ori, mi-a fost dat să văd și să simt cât de puternică poate fi rânduiala lui Dumnezeu. Îmi amintesc că, după prima slujbă săvârșită în biserică, stând la masă cu fosta stareță Marina și mica obște de maici, ne-am trezit cu un bătrân distins și elegant, care era ultimul descendent al familiei Cămărășescu. Cu lacrimi în ochi, ne-a mărturisit că, venind din America, a vrut să vadă pentru ultima oară locurile strămoșilor. Nu avea nici o pretenție și nici un alt gând ascuns. Era doar uimit și impresionat că biserica familiei este întreagă, că în ea arde din nou candela și spre bolta sfântă se ridică arome de tamâie și cântece de slavă, ca pe vremea bunicilor lui. Nu știu dacă mai trăiește, dar știu că a plecat fericit, cu un licăr de recunoștință în ochi, ca o binecuvântare.

Și mai mult, însă, m-au impresionat oamenii locului. Nu numai că ne-au ajutat cu bani și materiale de construcție, dar au făcut un lucru mai rar în ziua de astăzi: nici un proprietar nu a revendicat din pământul mănăstirii măcar o potecă, un haț, un drum de acces. De multe ori, mă întreb cum a rămas biserica atâta timp în picioare și nimeni nu s-a atins de pictura ei nici cu o singură zgârietură, dar mă înviez imediat, gândind că dragostea și credința oamenilor au salvat-o. Fără să strige și să se bată în piept, țărani s-au alăturat marilor boieri de altădată, punându-și numele lor de ciobani simpli pe hrisovul de ctitorie a bisericii.”

Izvorul morților

Părintele vorbește cu mult drag despre gorjeni, despre obiceiul lor (puternic și astăzi) de a „ridica izvoare” în curte sau pe câmp, pentru sufletul celor morți. Cu o troiță cu icoane naive și ștergar popular deasupra, „izvoarele” împânzesc toate ulițele și dealurile Cărbuneștiului. Că unii caută izvor nou, pe care să pună știubei proaspăt din lemn de tei, sau doar refac fântânile vechi și sleite, gorjenii privesc cu sfințenie apa și nu există pomenire de șase săptămâni, fără un nou „izvor”, fără a se da de pomană „cările de liturghie” - cinci căni cu vin și cinci căni cu apă. „E încă multă credință în sufletul țaranului gorjean”, spune părintele. „Dă de sufletul morților un pahar cu apă și zice că: „A câștigat un rugător”. Face în noaptea de Paști parastas pentru cei morți fără

Frescă

Frescă pe peretele vestic a naosului

lumânare, și chiar dacă nu e corect canonic, e frumos și în duhul adevărului. Important este să crezi în puterea lui Cristos. Crediința ne apără de multe. Chiar zilele trecute, cineva dorea să trimită niște alimente sinistrăților din Moldova și se întreba, mirat, de ce prin părțile noastre nu au fost asemenea necazuri. I-am scos o hartă și i-am arătat așezarea circulară a mănăstirilor: Vodița, Toplița, Gura Motrului, Dealul Mare, Strâmba, Tismana, Lainici, Crasna, Icoana, Polovragi, Cărmărașești. Ca o platoșă de foc, lavrele și schiturile monahale înconjoară Gorjul și-l apără de orice încercare năpraznică.”

Cât va mai dura această pază e greu de spus. Colindând protopopiatul Cărbuneștiului, părintele Dumitrescu pare destul de sceptic. Tăranii îmbătrânesc pe zi ce trece, se împrăștie și dispar, deopotrivă cu datinile, rugăciunile și bisericile lor. La Boia, de pilda, în vârf de munte, mai trăiesc doar trei familii, iar în biserică (monument de artă țărănească) nu mai slujește nimeni de ani buni. La Pojogeni, patru biserici vechi de lemn sunt abandonate și închise cultului. Deja două din ele sunt grav deteriorate, iar celelalte se degradează cu fiecare nouă ploaie, fără ca cineva să încerce măcar să le strămute în altă parte. La Tușșă (alt monument), acoperișul din șindrilă este făcut țândări și, în curând, pictura unică din interior se va degrada iremediabil, în timp ce Măceasca lui Gheorghe Magheru a ajuns o ruină. E mare păcat. Ne mândrim cu noile mănăstiri și biserici, ridicate grăbit și fălos, ca ciupercile după ploaie, în timp ce nu departe, chiar lângă noi, comori de artă religioasă și icoane fără preț se sting tăcut, ducând cu sine, pe vecie, povestea lor și istoria noastră.

În zece ani, prin muncă și o răbdare de fier, părintele Dumitrescu a transformat grajdurile unui CAP în chilii de călugări. Pare puțin, dar e un început de nădejde. Biserica familiei Cărmărașescu s-a salvat, deși mai sunt multe de făcut la acoperiș și la pictura exterioară. Important este că obștea măicuțelor a însuflețit locul, că rugăciunea lor deja rodește în „slujbele de aur” din miezul nopții, în liniștea și privegherea de peste zi, în mulțimea credincioșilor care se închină adânc la ușa bisericii și intră, luând aminte la îndemnul scris citeț pe perete: „De-ți este sufletul zdrobit de greutate și neliniști, intră în biserică Domnului și cere de la El izbăvire... De-ți este inima pustie în mijlocul tuturor înșelăciunilor lumii acesteia, vino înaintea Altarului și te roagă... Tot ce te strivește, păcatul tău sau al altora, slăbiciunea, ispita, boala sau sărăcia, numai prin rugăciune poate fi alungat. Deci, roagă-te și nu te îndoi. Crediința este arma ta.”

La Cărmărașești, toamna își retrace grăbit ultimele imagini și culori. În liniștea amiezii, se aud pași temători ai duhovnicului Isache, ferindu-se de ispita cuvântului, în timp ce maica stareță Cristofora privește nostalgic la flori, la verdele de otavă al câmpului, la merii înveliți cu pânză groasă pentru iarnă, amintindu-și de vizita unui preot italian, care, privind stelele strălucitoare de august, a exclamat cu uimire: „Ce minune! La voi, cerul pare mult mai aproape ca în Italia”. Fără să-i răspundă, maica Cristofora a zâmbit. Dacă ar fi privit mai atent cerul, preotul italian ar fi observat că stelele și bolta întreagă stau sprijinite pe turla dreaptă și neclintită a bisericii Cărmărașești.

Articol din cotidianul Formula-AS din 2005/694, de Sorin Preda

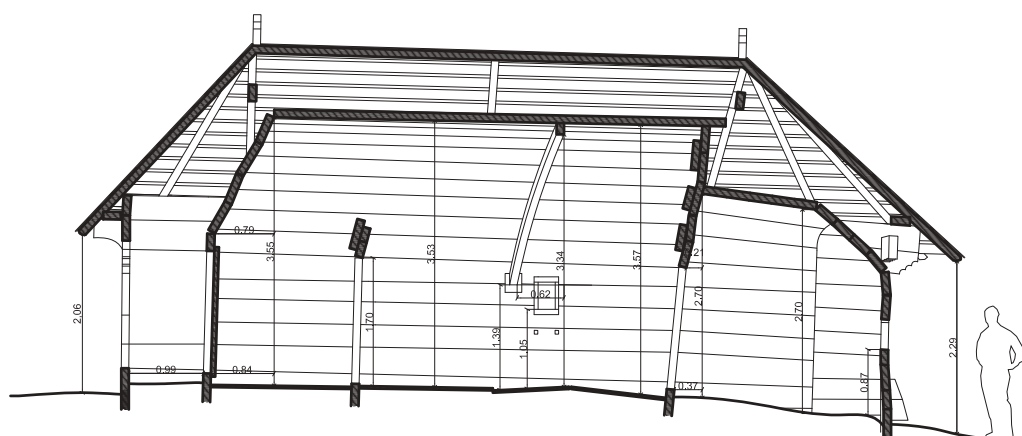
Mănăstirea Cămrășeasca, pe valea Gilortului

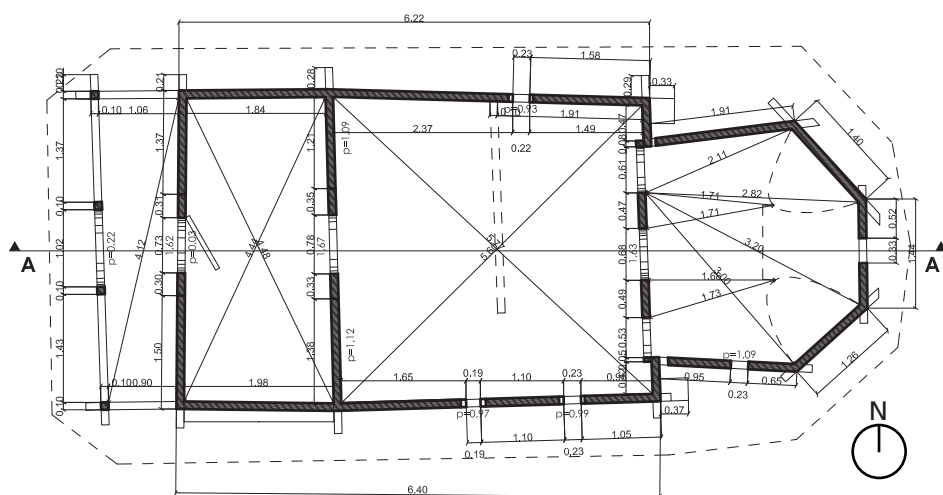
Pisania bisericii

Releveul bisericii din Dealul Ocii a fost realizat în iulie 2009 de studenți arhitecți voluntari

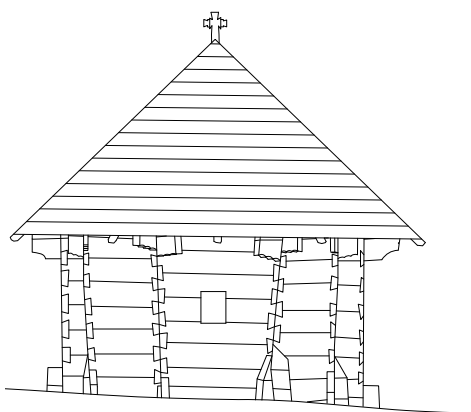
În iulie 2009, echipa de studenți arhitecți voluntari de la Facultatea de Arhitectură Timișoara: Isopescu Bogdan, Piscoi Clara, Sabău Sergiu, Sgircea Maria, Spiridon Alexandra, Tomescu Anca, Ursu Andrei, Văleanu Paul, la inițiativa arh. Stefan Bortnowski și fundației Artis, au întreprins un studiu de cercetare în comuna Pojogeni, documentând bisericile de lemn din zonă și realizând un relevu pentru biserica cea mai afectată, cea din Dealul Ocii. Starea de degradare avansată a acestei biserici a fost semnalată de Ovidiu Daneș - Fundația Dala - încă din anul 2008.

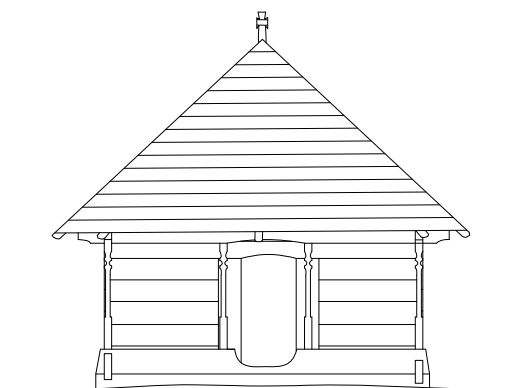
Secțiune sc. 1:100

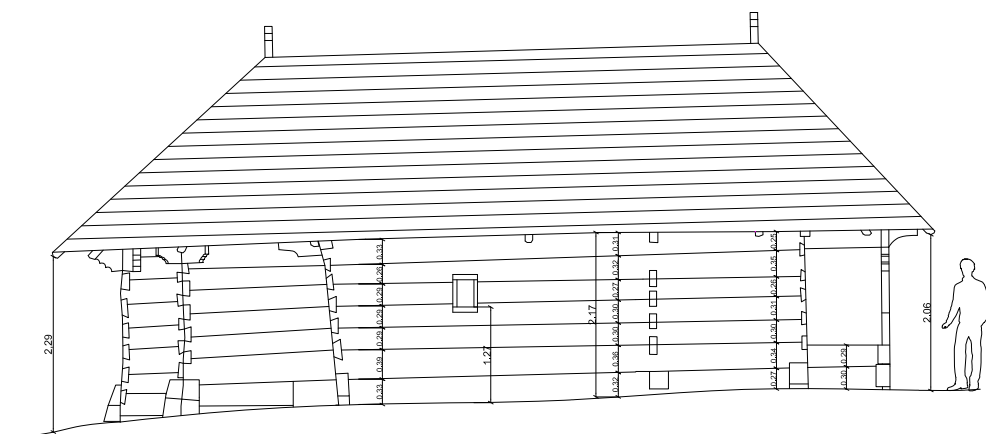
Plan sc. 1:100

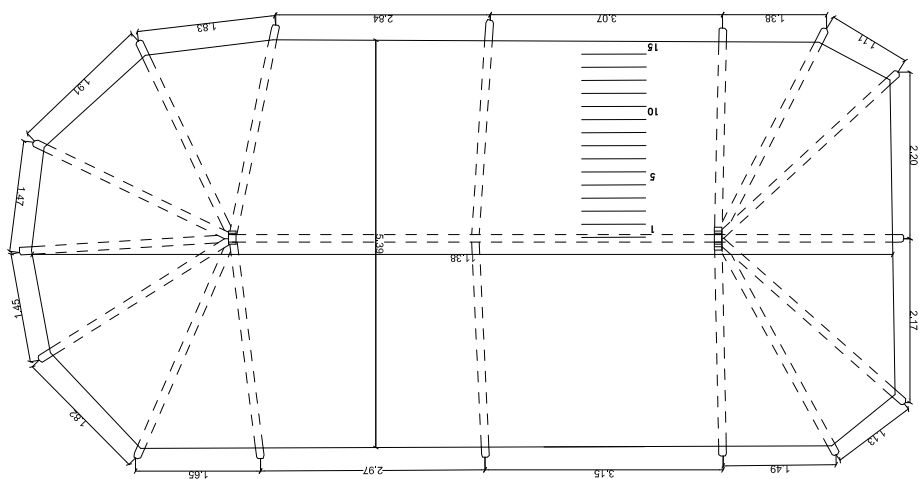
Fațadă est sc. 1:100

Fațadă vest sc. 1:100

Fațadă nord sc. 1:100

Plan căpriori sc. 1:100

Explorare de teren.

În 8 august 2009 Șerban Sturdza, Ștefan Bortnowski, Mariana Celac, Viorel Iordan și Iulian Cămui, fac o călătorie în care hotărăsc salvarea bisericii de la Pojogeni

8 august 2009, Mariana Celac, în naosul bisericii

Viorel Iordan consultă caietul de proiecte al asociației Artis, la Centrul pentru Cultură a Lemnului de la Curtișoara

Șerban Sturdza

Mariana Celac, Ștefan Bortnowski și Viorel Iordan

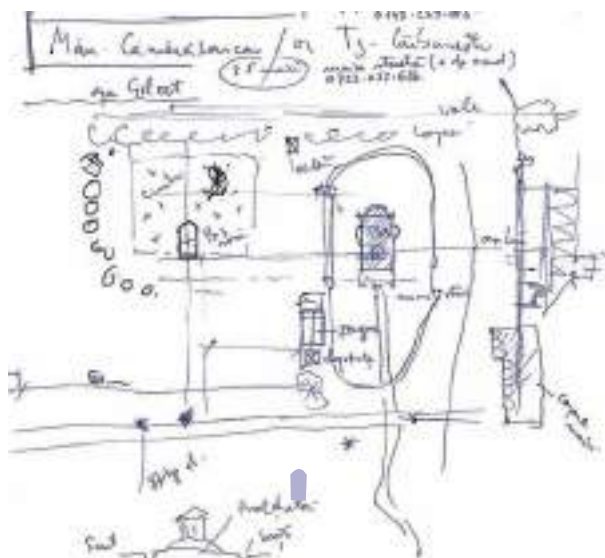

La Centrul pentru Cultură a Lemnului de la Curtișoara

Mariana Celac în fața pridvorului bisericii în Dealul Ocii

Alegerea noului amplasament în incinta mănăstirii Cămarășeasca din Țirgu Cărbunești

Schiță realizată de Șerban Sturdza pe data de 8 august 2009, în timpul călătoriei sale în jud. Gorj cu scopul salvării bisericilor de lemn. Biserica din Pojogeni era propusă spre strămutare la est de biserica de zid din cadrul mănăstirii Cămarășeasca. La fel ca pe amplasamentul din Dealul Ocii, biserica urma să aibă aceeași utilitate: biserică de cimitir.

Primul loc pentru amplasarea bisericii, conform schiței alăturate

Pe data de 29 august 2009 s-a semnat acordul de strămutare a bisericii între arh. Șerban Sturdza, președintele Ordinului Arhitecților din România și Înaltpreasfințitul dr. Irineu Popa, Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei

Tot pe 29 august 2009 Șerban Sturdza, Iulian Cămui, Maica stareță Cristofora și Protopopul Dumitrescu Aurel au ales noul loc al bisericii în curtea ansamblului mănăstiresc, care e mai aproape de fântână și chilii

Ultima variantă de amplasare a bisericii

Lucrările de strămutare a bisericii între 02.09.2009 și 10.10.2009 extras de jurnal

Ultima fotografie înaintea începerii lucrărilor

2 septembrie 2009, s-a desfăcut acoperișul

În primele două zile de șantier biserica este demontată în cimitirul din Pojogeni

Pe partea sudică a boltei, bârnele erau degradate

3 septembrie 2009, s-a demontat bolta

Meșterii numerează bârnele înaintea demontării lor

Biserica nu are fundație

Talpa inferioară, complet putrezită, era așezată direct pe pământ. Datorită degradării, bârnele nu au mai fost utilizate și transportate spre noul amplasament

Imediat după demontarea bisericii, o cruce de lemn se așează în zona altarului până în momentul curățării locului și a montării unei troițe comemorative

3 septembrie 2009, materialul demontat este încărcat în camion

În a doua și a treia zi s-au transportat și s-au depozitat bârnele la mănăstirea Cămărășeasca

Meșterii Ion și Gheorghe aflați în incinta mănăstirii, după ce materialul lemnos s-a descărcat și "înșirat" lângă amplasament.

În a treia zi s-a trasat noul amplasament

4 septembrie 2009, grupul de meșteri trasează peretele sudic în paralel cu cel al bisericii de zid

Pătru și Ștefan iau primele măsurători

În timpul trasării s-a folosit un vinclu de lemn pentru măsurarea unghiurilor

Tot în a treia zi, părintele Isache a făcut slujba de sfințire a noului lăcaș

4 septembrie 2009

La începutul zidirii bisericii s-a făcut o slujbă de sfințire a locului. În timpul ritualului religios s-a pus numele hramului bisericii, s-a bătut o cruce și s-a pus o piatră de temelie dăltuită cu însemnul crucii.

Momentul în care părintele a așezat piatra de temelie

Momentul în care s-a bătut crucea în zona mesei altarului

4 septembrie 2009

5 septembrie 2009

**Între a treia și a șasea zi de șantier
s-a săpat fundația până la cota -1m**

6 septembrie 2009

7 septembrie 2009, s-a terminat de săpat groapa de fundație

În a opta și a noua zi s-a turnat fundația

9 septembrie 2009

Fundația altarului este terminată și se continuă cu fundația naosului

Fundația s-a executat din beton ciclopian până la 25 cm sub cota terenului sistematizat.

10 septembrie 2009, fundația s-a terminat

Între a noua și a cincisprezecea zi s-a zidit soclul

11 septembrie 2009, s-a pregătit cofrajul pentru începerea execuției elevației de piatră

15 septembrie 2009, s-a început umplerea cu pământ a spațiului dintre elevații

Gheorghe și Ion au crăpat pietrele

Ștefan a potrivit pietrele

Fundația s-a executat din piatră spartă de carieră până la cota +0.30m de la nivelul cel mai ridicat al terenului. Pietrele de dimensiuni mari s-au pus la colțurile clădirii și în dreptul naosului și catapetesmei. Fixarea pietrei s-a făcut cu ciment rostuit în așa fel încât să nu fie vizibil.

16 septembrie 2009, soclul s-a terminat de zidit

În a paisprezecea zi au sosit bârnele noi de stejar.

15 septembrie 2009, bârnele noi vor înlocui elementele degradate și imposibil de recuperat.

În a cincisprezecea zi s-a început prelucrarea tălpilor

Ștefan și Ion au cioplit tăpile noi, pentru a le așeza pe soclu.

O bărnă din lemn de stejar, cu o lungime 9 m, avea o greutate de aproximativ 300 kg

16 septembrie 2009, lemnele noi sunt depozitate la intrarea în mănăstire

Lemnul prelucrat a fost mutat aproape de fundația bisericii

În a șaisprezecea zi s-au poziționat tălpile noi pe soclu

17 septembrie 2009, s-a așezat prima talpă pe elevația de nord

La îmbinarea tălpilor s-a utilizat o îmbinare simplă

Pentru a proteja lemnul dintre soclu și tălpi s-a pus un strat de carton asfaltat

Între a șaisprezecea zi și a douăzecea zi s-au îmbinat pereții până la nivelul cosoroabei

21 septembrie 2009. O îmbinare simplă s-a utilizat și între tălpi și primul rând de grinzi vechi, urmând ca restul îmbinărilor să fie executate în coadă de rândunică. Ca metodă de îmbinare între bărne, bărnele transversale aveau dimensiuni mai mari pe înălțime decât cele longitudinale, ca să se poată face prinderea, "încheierea", atât în partea de jos cât și în cea de sus.

18 septembrie 2009, s-a început ridicarea pereților de lemn vechi

Meșterul Mihai îmbină primul rând de bărne vechi cu tălpile noi

19 septembrie 2009, vedere spre altar

Îmbinare între naos și altar

20 septembrie 2009, vedere spre altar

Vedere spre pridvor

Vedere din naos spre pridvor

În a douăzeci și treia zi se închide spațiul interior al bisericii

24 septembrie 2009, fațada sud cu cele două sisteme geometrice diferite de închidere a spațiului interior

Ion a făcut mici ajustări înaintea punerii bânelor de susținere a căpriorilor

Ion cocoțat pe grinda de peste pridvor

Vedere cu sistemul de acoperire de pe pronaos

Vedere cu sistemul de acoperire de peste altar

23 septembrie 2009, fațada sud

Vedere de deasupra altarului spre pronaos

24 septembrie 2009, vedere spre pridvor

Vedere spre altar

17 septembrie 2009, Gheorghe taie cu cuțitoiul șîța

Prelucrarea șitei a durat două săptămâni. Ea a fost croită în paralel cu șantierul. Pentru acoperirea bisericii s-au folosit 8000 de bucăți de șită

Legat de modul de utilizare a șitei, meșteri fac câteva precizări:

- un om taie aproximativ 350 - 400 de bucăți pe zi

- la acoperirea bisericii s-a folosit șită de molid. Șita se mai poate prelucra din lemn de brad, stejar sau fag. Lemnul de brad tânăr nu este indicat să fie folosit pentru șită. Trebuie utilizat lemn de brad bătrân, cu un diametru de 40 - 50 cm, care să poată fi tăiat așa încât să rămâi cu 4 lățimi de șită de aproximativ 10 cm.

- șita este bine de cumpărat în septembrie, octombrie.

- șita trebuie crăpată pe fibră, niciodată la circular. După ce este crăpată, este croită în funcție de ornamentul de la vârf, care poate fi vârf rostuit, cioc de rață sau ascuțit. Pe coama acoperișului din șită se taie un alt tip de ornament, ciocârlanii.

Tipuri de șită și moduri de batere:

- șită simplă – fără horj – 30, 35 cm lungime, se bate în 3 - 4 rânduri

- șită cu lambă și uluc – cu horj – 40, 50 cm lungime, se bate în 3 rânduri

- draniță – de la 50 cm până la 1 - 1.20 m lungime, se bate în 3 rânduri

25 septembrie 2009, meșterul Găvrila verifică dacă șita a fost trasă bine

Fațada vest în timpul montării căpriorilor

Fațada nord în timpul montării căpriorilor

**În a douăzeci și patra zi
s-a început montarea căpriorilor și a șipcilor**

26 septembrie 2009, îmbinare între căprior și cosoroabă

Fațada sud în timpul montării căpriorilor

Distanțier ce se folosea la baterea șipcilor

Șipcile au fost bătute de căprior

Șița s-a bătut între a douăzeci și șaptea zi și a treizeci și noua zi

27 septembrie 2009, Gavrilă începe acoperirea cu șiță

28 septembrie 2009

Pe șantier s-a lucrat la mai multe faze simultan. S-a tăiat șita, s-a imersat într-o substanță de protecție hidrofugă, s-au bătut șipșile, s-au montat căpriorii, s-au bătut șitețele și s-au cioplit crucile.

30 septembrie 2009

Între a treizeci și treia și a treizeci și noua zi s-a prelucrat și montat pardoseala

5 octombrie 2009, interiorul
bisericii s-a umplut cu pietriș

La montarea dușumelei s-au folosit clești și pane pentru fixare

Pardoseala în prima etapă, s-a pregătit pentru montare. Scândurile de stejar s-au tăiat cu circularul și s-au geluit. A urmat umplerea cu pietriș, montarea cușacilor, așezarea termoizolației din polistiren extrudat, nivelarea cu nisip, baterea dușumelei, montarea pervazelor și rașchetarea finală.

08 octombrie 2009, în naos, pronaos și pridvor a fost bătută dușumeaua

După poziționarea cușacilor, s-a așezat termoizolația

Peste termoizolație s-a venit cu un strat de pietriș

După ce pietrișul a fost nivelat, dușumelele sunt poziționate în interior spre tăiere

Mihai ajustează scândurile înainte de montare

Ion, Gheorghe și Mihai au lucrat la montarea dușumelei în naos

Ion a geluit scândurile și pervazele

Mihai a făcut ultimile finisări ale dușumelei

S-au montat pervazele pe conturul interior al încăperii

8 octombrie 2009

**Între a treizeci și opta și a treizeci și noua zi
s-a instalat curentul electric în altar**

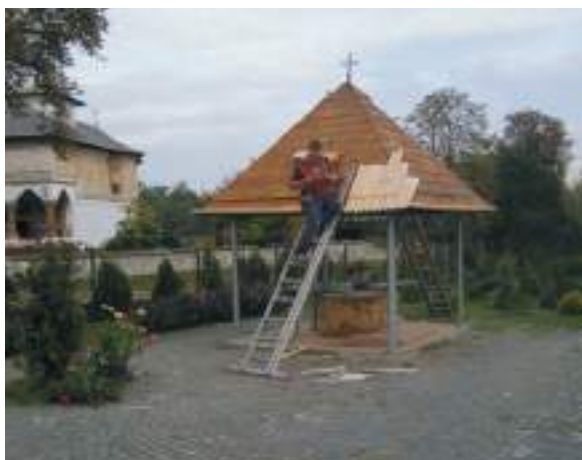
9 octombrie 2009

8 ottobre 2009

Tot în ultimele zile de lucru, tabla de pe acoperișul fântânii s-a înlocuit cu șită

În timp ce șita a fost montată pe acoperișul bisericii de lemn, la solicitarea maicilor s-a decis înlocuirea învelitorii din tablă a fântânii cu șită.

**În a treizeci și opta zi lemnele
deteriorate sunt depozitate cu grijă**

“Iar lemnele besérecii céle putrede să le grămădească la un loc curat și să le îngrădească, să se mistuiască iale singure. Iar să nu le arză, nici să le facă să fie de altă treabă.”

CÂND VA VREA CINEVA SĂ MUTE VREO BESÉRECĂ DE LA UN LOC LA ALTUL

CĂTĂLINA VELCULESCU

(Centrul de Studii Medievale Universitatea București)

Despre slujba de sfințire a unei biserici, a auzit mai fiecare dintre noi câte ceva.

Mai puțin se știe însă că există și o altă slujbă specială: pentru restaurarea pristolului, respectiv a sfintei mese din altar și pentru mutarea acestora.

În anul 1652, a fost tipărită la Târgoviște, din inițiativa mitropolitului Ștefan al Țării Românești¹, o cârtică de mici dimensiuni, dar de o mare importanță, intitulată *Târnosanie*, *prepusă dă pre elinște și slovenște pre limbă proastă² rumânește*. În cuvântul înainte, mitropolitul își exprimă nemulțumirea față de încălcarea de către preoți a unor reguli obligatorii în acțiunea de sfințire și resfințire a unor biserici. Deasemeni atrage atenția că *am cusut lângă dinsa* (n.n.: lângă cârtica cu diferitele etape ale târnosaniei) *și cum trebuie să sfârâmească arhiereul moaștele sf. Mucenici. Și mutarea beséricii* (subl.n.) *sau clătirea pristolului, în două chipure, tot cu tipicul rumânește*.³

În timp ce textul referitor la sfârâmarea sf. moaște se află la începutul micului volum, la sfârșitul lui se găsesc:

f. 31 – *Rânduiala a st. pristol când se clătêște sau când iaste vechiu, putred și stricate legăturile sau hârțile sau sméșeniia*

f. 33 – *Altă rânduială pentru sf[ă]ntul pr[é]stol când se clăt[é]ște*

f. 34 – *Rândul de bl[ago]sl[o]venie a antimisului*

f. 35v – *[F]acu-vă știre să știți și de aceasta (...să nu înbli învăluindu-te fără ispravă⁴)*.

Textul tipărit în *Târnosanie* (Târgoviște, 1652) a fost copiat cel puțin într-unul din manuscrisele românești de la sfârșitul secolului al XVII-lea (ms. rom. 1426 de la Biblioteca Academiei Române din București⁵, păstrând tipicul în română și rugăciunile în slavonă).

Fragmentul din *Târnosanie*, 1652, f. 31 – 32v (*Rânduiala a st. pristol când se clătêște sau când iaste vechiu, putred și stricate legăturile sau hârțile sau sméșeniia*), este retipărit în *Liturghie* (f. 162v - 163v), volumul apărut la Iași, în 1794, din inițiativa lui Iacob Stamati, mitropolit al Moldovei, carte care cuprinde, pe lângă cele trei tipuri de Liturghii, o serie de alte texte necesare activității unui arhiereu. De această dată, pe lângă tipicul (indicațiile de regie) în limba română, sunt date și rugăciunile tot în limba română.

Soarta pristolului *când se clătêște sau când iaste vechiu, putred* – îi preocupă în mod special pe alcătuitorii de culegeri de texte referitoare la târnosirea „mare” sau „mică”.

Evident, într-o stare de degradare alarmantă poate ajunge și un pristol din piatră, dar amănuntele date par a trimite la un obiect de lemn, ceea ce ne îndreptățește să credem că un astfel de pristol ar fi aparținut mai degrabă unei biserici tot de lemn, decât uneia din piatră sau cărămidă.

În *Rânduiala st. pristol*⁶ se spune că materialele degradate, ce trebuie înlocuite, nu se vor arde, ci se vor

1 * Acest studiu reprezintă o parte a unui proiect de cercetare realizat cu ajutorul unei burse oferite de asociația *VESTIGIA. Manuscript Research Center* – de la Universitatea din Graz, Austria. Ștefan a fost mitropolit al Țării Românești între anii 1648-1653; 1655-1668. Pentru epoca respectivă și persoanelitățile acelor vremuri, vezi Mircea Păcuraru, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. 2, București, 1981, *Indice*: p. 46 – 57, 126 – 162 etc.

2 Simplă, vorbită. Care nu se numără printre limbile de circulație a textelor sacre.

3 *Târnosanie*, Târgoviște, 1652, f. 2 ș.u.

4 Cartea cuprinde și o listă de obiecte necesare arhiereului la slujba de sfințire, cu recomandarea acidă, de două ori exprimată (f. 3v, 35v), de a le avea în ordine la îndemână, pentru a evita deplasarea haotică prin altar!

5 Gabriel Ștrempel, *Catalogul manuscriselor românești BAR* (în continuare: Ștrempel, *Catalog*), vol. I, București, 1978, p. 325. Manuscrisul a ajuns într-o avansată stare de degradare. Provine de la mănăstirea Neamț, unde stârnea deci interes conținutul cărții apărute la Târgoviște, cu aproape o jumătate de secol în urmă. Se pare a fi fost scris în grabă, poate pentru uzul intern.

6 În ms. 1426, f. 29v, titlului copiat din *Târnosanie* i s-a adus o modificare semnificativă: *Rânduiala a stălpului pristolului*...

îngropa cu mare grijă. O și mai mare grijă se cuvine a avea față de sfintele moaște ce vor fi găsite:

Și caută și de moaște, o, arhierieule, să nu carea cumva să le fie luat⁷ au să le fie răsipit într-alt chip.

Pentru că aicea, într-aceste țări, au preoții (sic!) și oamenii, mai vârtos muerile, foarte niște eresuri și meșterșugure réle și drăcești (ms. 1462, f. 30; subl.n.).

Nu se detaliază în continuare ce anume „eresuri” și ce anume „meșterșugure” se practicau, dar se insistă asupra necesității de a păzi cu sfințenie moaștele și tot ce are legătură cu pristolul vechi sau cu cel în curs de reînnoire: **Și păzește să nu carea cumva să cure sau să pice jos, să se calce cu picioarele, să cazi în păcat de moarte.**

La începutul secolului al XVIII-lea, un anonim copiază îngrijit, marcând titlurile interne cu roșu, o culegere de slujbe arhieresti (BAR, ms.rom. 1138).⁸ Textele referitoare la târnosire și retârnosire sunt apropiate prin conținut de ediția din 1652, dar reprezintă o traducere nouă, poate după un alt izvor, cu prezența unor informații în plus și cu eliminarea altora. Așa ca și în ediția din 1652, se insistă asupra faptului că o târnosire sau retârnosire nu poate fi făcută de un simplu preot, ci numai de un arhieriu sau – cel puțin – de un „ispravnic” (un trimis special) al acestuia.

Într-un alt *Molitvelnic* arhieresc, alcătuit mult mai târziu, pe la 1775 – 1790, numai în limba română (BAR ms. rom. 4979⁹), copistul a preluat un text similar cu cel din ms. 1138, dar a tradus în română și rugăciunile.

În aceste două din urmă manuscrise, o *Rânduială a drégerii prestolului* se găsește între *Rânduiala târnosaniei* și *Rânduiala târnosaniei cei mici* și se încheie cu următoarea avertizare:

Aicea să cade să știți și aceasta

Că de vor fi sfinte moaște în stâlpul prestolului și de să va fi stricat stâlpul, să le iai să le pui în stâlpul cel nou. Însă de va fi stâlpul de pîiatră și în vreun loc fără primejdie. Iar de va fi de lemn și la țară, să nu le pui în stâlp, de vrème ce aicea la noi multe primejdii să fac, că ard păgânii besérecile sau rămân pustii de să răsipesc sfintele moaște sau le ia cineva. (subl.n.) Ci să dai antimis cu sfintele moaște.

Iar să știi

Că céle vechi și stricate ce s-au lepădat, sau stâlpul, sau sfânta masă, sau hârtiile – nu trebuiaște să le arză sau să le facă de altă treabă, ci să le îngroape, la un loc foarte cinstit. Așijderea și antimiséle céle sparte sau putrede să le îngroape în sfântul altariu, lângă přestol, iar nu să le arză.

Așijderea și sfintele icoane, când se strică chipul lor, iar să nu le arză, ci să le îngroape la loc cinstit.

Întru acesta chip și sfintele cruci ce le fac creștinii pre la drumuri, deaca putrezesc. Și crucile céle de deasupra besériclor și lémnenele sfintelor beséreci, deaca putrezesc și să strică și cad, iar să nu le arză sau să le facă de altă treabă, ci să le îngroape sau să le pue într-un loc cinstit, să putrezească singure (subl.n.).

Iar să știi și aceasta

Că la această rânduială a drégerii prestolului, tribuiaște să meargă arhierieul singur¹⁰ să isprăvească precum s-au arătat aici. Iar neputând nici într-un chip, pentru vreo întâmplare, atunce poate să trimiță pre vreun arhimandrit sau egumen sau pre alt preot ce va ști rânduul bine. Și acela poate să facă cu blagoslovenia arhierelui locului, precum scrie aici.¹¹

Copistul manuscrisului 4979 pare a fi Grigore Râmniceanu, figură remarcabilă a culturii noastre pre-moderne.¹²

7 Se repetă să le fie luat.

8 Ștrempel, *Catalog*, vol. 1, p. 236.

9 Ștrempel, *Catalog*, vol. 4, București, 1992, p. 171.

10 Însuși.

11 Ms. rom. 4979, f. 58v – 59; 1138, f. 106 – 106v.

Textele selectate de noi urmăresc să aducă la cunoștința cititorilor contemporani fapte din istoria culturii, nu să dezbată chestiuni de istoria limbii române, de aceea nu intenționăm să intrăm în detaliile problemelor filologice ale transcrierii.

12 Alexandru Dușu, *Coordonate ale culturii românești în secolul XVIII*, București, 1968, p.155 – 163 etc.; C. Velculescu, *Între scriere și oralitate*, București, 1988, p.102 – 106.

La începutul secolului al XVIII-lea, copistul popa Stanciu (probabil)¹³ a alcătuit o culegere manuscrisă de molitve necesare pentru pregătirea construcției, apoi a sfințirii și resfințirii unei biserici (BAR, ms.rom. 2337).¹⁴ Rugăciunile, ca și tipicul, sunt date în traducere românească. Textul pare apropiat de acela din cele două manuscrise amintite mai sus, dar nu identic.

După *Rânduială pentru târnosaniia sfintei beserici* și *Rânduială pentru târnosaniia cea mică*, popa Stanciu (dacă el va fi fiind copistul) a introdus și *Rânduială când să clătește prestolul* (f. 58 – 59). La sfârșitul acestei *rânduiele* se găsesc niște observații ce li s-au părut cititorilor atât de interesante, încât în *Scara* (n.n.: *Cuprinsul*) de la f. 1 a ms. 2337, a fost adăugat printre rânduri (cu o atenționare sub formă de cruce pe margine, atenționare reluată în colțul din stânga sus al filei însăși, anume f 58), cu slove mici, impuse de lipsa spațiului, un titlu propriu, inexistent în chiar cuprinsul manuscrisului, dar adecvat conținutului: *Și când va să mute cineva vreo biserică*.

Iată cum sună observațiile:

Trebuie să se știe și aceasta, cum că iar această slujbă¹⁵ să face și când va vrea să mute cineva vreo beseracă de la un loc la altul (subl.n.). *Adecă de va fi prestolul bun și nu va fi vechiu și putred, și masa prestolului de va fi bună și să vor putea pune tot acélea, sau de vor fi putrezit unele dintr-însăle și vor pune alt prestol nou sau altă masă noao, atunce să facă tot precum învață aicea.*

Și prestolul cel vechiu și stricat, și altele precum scrie aicea, să le îngroape în pământ acolo unde s-au mutat besereca, lângă prestolul ce să va pune (subl.n.). *Și de vor fi fost moaște întru acel prestol stricat sau în antimisul ce nu va fi de treabă, să le ia și să le pue în cutie. Și antimisul cel stricat să-l pue supt masa prestolului sau să-l zidească undeva. Apoi toată slujba.și masa prestolului, atunce să îngroape prestolul și masa întru acel loc și să rânduiască o cruce preste dânsale și să le îngrădească.*

Iar lémnele besericii céle putrede să le grămădească¹⁶ la un loc curat și să le îngrădească, să se mistuiască iale singure. Iar să nu le arză, nici să le facă să fie de altă treabă (subl.n.)¹⁷.

Acéstea ajung din destul pentru toate céle ce sânt să se facă și să se păzească spre cinstea besericii ca unii dumnezești case.

*Și lui Dumnezeu laudă.*¹⁸

În titlul dat de copist se spune că *Molitvenicul* (sic!) alcătuit de el *s-au scos după cea grecească și slovenească pre limba noastră rumânească*.

Ne întrebăm ce anume din textele citate anterior a fost tradus (biserici de lemn au existat nu doar pe pământurile locuite de români!) și ce anume a fost scris direct în limba română, ca rezultat al unor experiențe locale.

Oricum toate aceste pasaje merită să fie cercetate aprofundat și ne propunem să revenim la ele, pentru a realiza o citire atentă a manuscriselor și tipăriturilor păstrate (dintre cele care au circulat în țările române), cuprinzând molitve pentru sfințirea sau repararea bisericilor.

Rânduiala dregerii prestolului este desigur cunoscută și arhierilor, și preoților contemporani nouă. Manuscrisele amintite mai sus aduc însă informații despre credințe populare vechi („meștersuguri” cu moaște!) și despre modalități concrete de existență a bisericilor de lemn, transportate nu o dată dintr-un loc în altul, amenințate de distrugeri fie prin intervenția brutală a „păgânilor”, fie uneori prin pustiirea (din diferite pricini) a satelor unde se aflau, fie prin scurgerea firească a timpului.

13 Manuscrisul a ajuns în posesia altui vestit copist, popa Flor. Vezi Gabriel Ștrempel, *Copiști de manuscrise românești până la 1800* (în continuare: Ștrempel, *Copiști*), București, 1959.

14 Ștrempel, *Catalog*, vol. 2, București, 1983, p. 248.

15 Este vorba de *Rânduiala când să clătește prestolul*.

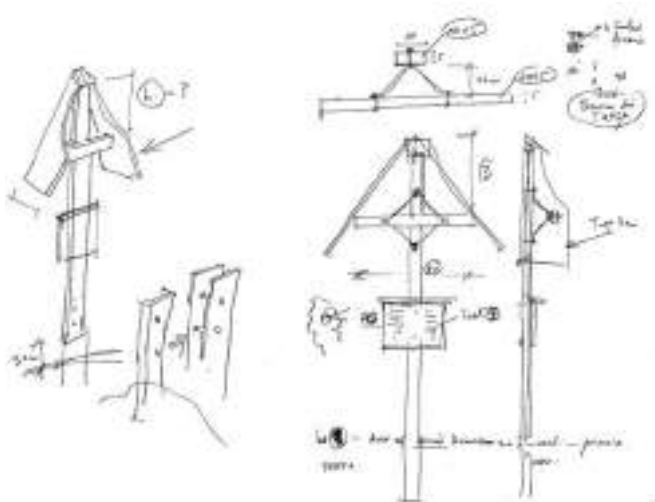
16 Scris inițial *îngrămădească*, apoi a fost ștearsă prima silabă.

17 După cum vedem, recomandările variază, între îngroparea lemnului sau obiectelor care nu se mai pot folosi - și păstrarea lor într-un loc îngrădit (pristolul și tot ce venea în atingere cu el trebuia totdeauna îngropat). Pentru zilele noastre, din punct de vedere practic, cea mai sigură soluție rămâne cea a îngropării tuturor elementelor componente nerefolosibile, pentru a se evita o eventuală profanare ulterioară voită sau o greșită manipulare din neștiință.

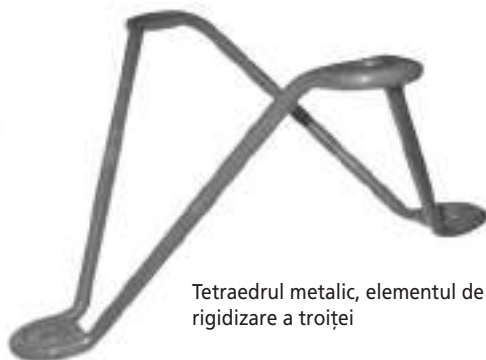
18 Ms. rom. 2337, f. 58 – 59.

În a treizeci și noua zi s-a construit troița

Șerban Sturdza utilizează ca referință pentru troița de la Pojogeni crucile de cimitir dintr-un sat apropiat, Tupșa. Elementul de prindere metalic utilizat la îmbinarea crucii este elementul care va mărturisi în timp schimbarea care a avut loc pe acest amplasament.

Schiță desenată de Șerban Sturdza pentru troița ce urma să fie ridicată pe vechiul amplasament al bisericii din Dealul Ocii

Tetraedrul metalic, elementul de rigidizare a troiței

O veche cruce din cimitirul bisericii de lemn din satul Tupșa, județul Gorj

Textul inscriptionat pe troiță este cioplit de sculptorul Plăveți Gheorghe din Tg. Cărbunești. Se menționează: "Această Sfântă Troiță s-a ridicat în locul bisericii cu hramul Sf. Voievozi ce s-a strămutat la mănăstirea Cămărășeasca din Țirgul Cărbunești"

9 octombrie 2009, troița a fost construită în incinta mănăstirii apoi a fost transportă în Pojogeni, pe Dealul Ocii

Meșterul Găvrilă croiește troița, după schițele pregătite de Șerban Sturduza.

**În a patruzeccea zi s-a curăţat vechiul amplasament
din Dealul Ocii şi s-a montat troiţa**

09 octombrie 2009

Respectând tradițiile, precum este menționat în textul doamnei Cătălina Velculescu *"Când Va Vrea Cineva Să Mute Vreo Besérecă De La Un Loc La Altul"*, terenul s-a curățat, iar lemnul vechi degradat s-a depozitat în apropierea bisericii, lăsând vizibil vechiul amplasament. În memoria bisericii strămutate s-a montat o troiță în locul sfintei mese a altarului.

Ion, Mihai, Ion si Gheorghe

**În a patruzecea zi s-au terminat lucrările
de strămutare a bisericii**

9 octombrie 2009, fațada nord

Biserica de lemn în contextul ansamblului mănăstiresc Cămărășeasca

Exteriorul bisericii

9 octombrie 2009, detaliu din fațada de sud

Detaliu din fațada de nord

Detaliu din pridvor

Imagine de ansamblu cu biserica de lemn, biserica de zid, fântâna nou învelită, casa de oaspeți și stăreția

Interiorul bisericii

Catapeteasma și ușile împărătești

Peretele nordic

Naosul

Vedere din naos spre pronaos

Altarul

Protopop Aurel Dumitrescu lângă Sfânta Masă

Inventarul obiectelor mobile găsite în biserica din Pojogeni

Lista obiectelor:

1. Două sfeșnice mari de lemn. Fiecare sfeșnic este compus din două piese
2. Un sfeșnic mic de metal
3. Un sfeșnic de lemn de mărime medie
4. O cruce
5. Ușile împărătești de la altar
- 6 a,b. Două icoane
- 7 a-f Opt panouri cu decor printat
 - Patru piese decorative de suport a icoanelor pe catapeteasmă
 - Câteva elemente disparate de lemn

1. cc ≈ 175cm

2. cc ≈ 125cm

3. cc ≈ 125cm

4. cc ≈ 23cm

5. cc ≈ 140 x 70 cm

6a. cc ≈ 90 x 45 cm

6b. cc ≈ 90 x 45 cm

7a. cc≈ 97 x 40 cm

7b. cc≈ 44x97cm

7c. cc≈ 40x97cm

7d. 44x97cm

7e. 44x97cm

7f. 44x97cm

Desfășurarea cronologică a evenimentelor

Luna	Ziua	Om/zi	Demers zilnic
Iulie			Documentare prealabilă, Fundația Dala, vizită dna. Luiza Zamora
8 Aug	Sâmbătă		Relevul studenților de la Universitatea de Arhitectură din Timișoara. Vizită dl. Sturdza, dl. Bortnowski, dl. Camui, dl. Iordan, dna. Maria Celac la biserica din Pojogeni Dealul Ocii
2 Sept	Miercuri	5	Începerea lucrării, demontarea bisericii din Dealul Ocii
3 sept	Joi	5	Demontarea bisericii din Dealul Ocii; transport spre Cărmăreșeasca
4 sept	Vineri	4	Trasarea noului amplasament, sfințirea lui și începerea săpării fundațiilor Dimineața Gavrilaa placat după materiale Săparea fundațiilor
5 sept	Sâmbătă	4	
6 sept	Duminică		<i>Pauză</i>
7 sept	Luni	4	Săparea fundațiilor
8 sept	Mărți		<i>Sf. Marie – pauză</i>
9 sept	Miercuri	3	Terminarea săpării fundației la cota de 1 m sub nivelul solului, Umplerea fundației cu piatră de rau – beton ciclopian
10 sept	Joi	3	Umplerea fundației cu piatră de râu – beton ciclopian
11 sept	Vineri	3	Construirea de balize de ghidaj și de cofrag exterior pt așezarea pietrei, Zidirea elevației
12 sept	Sâmbătă	3	Zidirea elevației
13 sept	Duminică		<i>Pauză</i>
14 sept	Luni		<i>Sf. Cruce – pauză,</i> Descărcarea lemnului nou, Vernisaj la București 60 biserici monumente istorice
15 sept	Mărți	6	Zidirea elevației – până la altar Umplerea cu pământ a spațiilor dintre elevații
16 sept	Miercuri	6	Terminarea zidirii elevației de piatră, Se aduc lemnele noi aproape de locul lucrării, Umplerea cu pământ a spațiilor dintre elevații, Prima zi de lucru în lemn, se dimensionează și se taie lemnul pt tălpi
17 sept	Joi	6	Punerea primelor tălpi de lemn, Protejarea tălpilor cu carton asfaltat, Decofrarea elevațiilor, Prelucrarea șitei – finisare + cioc de rață – o persoană prelucrează 350 – 400 bucăți pe zi,
18 sept	Vineri	6	Reîmbinarea – reasamblarea bârnelor – pereții se ridică până la rândul al patrulea, Prelucrarea șitei
19 sept	Sâmbătă	6	Reasamblarea bârnelor, Prelucrarea șitei, Vizita domnului Sturdza pe santierul de la mănăstirea Cărmăreșeasca
20 sept	Duminică		<i>Pauză</i>
21 sept	Luni	6	Reasamblarea bârnelor – montarea cosoroabelor și ultimilor bârne înainte de a începe boltirea; se pun stâlpi de la pridvor și grinzile de deasupra, Prelucrarea șitei
22 sept	Mărți	6	Terminarea montării cosoroabelor, ridicarea peretilor altarului și începerea ridicării boltei, Prelucrarea șitei
23 sept	Miercuri	6	Ridicarea întregii bolți: pronaos, nao și altar,

24 sept	Joi	6	Prima zi în care te simți într-un spațiu interior, Prelucrarea șitei Introducerea de leături în spațiile mari rămase între bârnelor bolții, Începerea acoperișului, Montarea primilor căpriori, Prelucrarea șitei, A venit Andrei
25 sept	Vineri	6	Montarea căpriorilor, Bateria șipcilor, Prelucrarea șitei,
26 sept	Sâmbătă	6	Bateria primelor bucăți de șită, Bateria șipcilor
27 sept	<i>Duminică</i>		<i>Pauză</i>
28 sept	Luni	6	Bateria șipcilor, Prelucrarea șitei, Bateria șitei Cioplirea noilor cruci de pe acoperiș
29 sept	Marți	6	Bateria șipcilor, Prelucrarea șitei, Bateria șitei Montarea crucilor pe acoperiș
30 sept	Miercuri	3	Montarea ultimilor căpriori de la pridvor, Bateria șipcilor, Prelucrarea șitei, Bateria șitei
Oct			
1 oct	Joi		<i>Sărbătoare - pauză</i>
2 oct	Vineri	3	Prelucrarea șitei, Bateria șitei
3 oct	Sâmbătă	3	Ploua tare, nu se fac lucrări exterioare. Prelucreează lemnul ce va fi montat ca pardoseală. Setrage la abrig.
4 oct	<i>Duminică</i>		<i>Pauză</i>
5 oct	Luni	3	Montarea dușumelei. Peste pământ, se pune un strat de pietriș, pe care am așezat cușaci de 10X10 și între care am introdus polistiren extrudat de 3. Peste polistiren se pune pietriș. După ce se finisează pe 3 fete scândura de stejar, se bate; Se dă jos schela exterioară; Se sapă groapa pentru lemnele vechi.
6 oct	Marți	3	Montarea dușumelei în naos și pronaos
7 oct	Miercuri	5	Montarea dușumelei în naos și pronaos, Șita e bătută pe fântână Bateria șitei pe biserică
8 oct	Joi	5	Montarea dușumelei în naos și pronaos, Curentul electric e tras în altarul bisericii Șita e bătută pe fântână Bateria șitei
9 oct	Vineri		Montarea dușumelei în altar și punerea pervazelor Curentul electric e tras în altarul bisericii Se termină de bătut șita pe biserică și pe fântână
10 oct	Sâmbătă		Se montează ușa Se pune lespede de la intrare Locul se curăță. Lemnul degradat adus pe șantier este îngropat în livadă din apropierea bisericii.

Material	Cantitate utilizată	Cantitate - preț	Cost total RON
Piatră de carieră	40 tone	1 tonă – 20 ron	800
Piatră de râu + nisip	17 tone	1 tonă – 20 ron	340
Ciment	50 saci	1 sac - 20 ron	1000
Lemn de stejar - calitatea I	15 m ³	1 m ³ - 780 ron	11700
Debitare lemn stejar		1 m ³ - 130 ron	1950
Scandură de cofraj, schelă	2m ³	1m ³ – 550 ron	1100
Leături pentru șipci	250 bucați	100buc -650 ron	1625
Scândură stejar - dușumea	1m ³		850
Cuie pentru siță	30kg	1kg – 5 ron	150
Cuie pentru dușumea	4kg	1kg – 5 ron	20
Șiță	8000 bucați	1buc –1 ron	8000
Soluție de tratare a șitei			350
Transport piatră de carieră	carieră Coroceni		1600
Transport biserică	3 transport X 350		1050
Transport lemn nou din Maramureș	1200km dus- întors	3,5lei pe km	4200
Transport nisip și piatră			60
			Total
			34812

Extras din autorizația de construcție

MINISTERUL CULTURII, CULTELOR ȘI PATRIMONIULUI

NĂȚIONAL

DIRECȚIA JUDEȚEANĂ PENTRU CULTURĂ, CULTE ȘI PATRIMONIUL CULTURAL NAȚIONAL GORJ

Calea Eroilor nr. 15-17, Târgu Jiu, jud. Gorj

Tel. 0253222236, Fax 0253221918

Nr. înregistrare 702/M/11.09.2009

Data eliberării avizului.....

APROBAT
Director coordonator,
Pompiliu - Grigore Ciolacu

Către

SC CARDUM 7 SRL TG-JIU

spre știință

MINISTERUL CULTURII ȘI CULTELOR - SERVICIUL MONUMENTE ISTORICE

AVIZ

nr.42/M/14.09.2009

Privind: Strămutare biserică Sf.Voievozi din Pojogeni-Dealul Ocii- Tg-Cărbunești
la Mănăstirea Sf.Ioan Botezătorul Tg-Cărbunești

Obiectiv: Strămutare biserică Sf.Voievozi din Pojogeni-Dealul Ocii- Tg-Cărbunești
la Mănăstirea Sf.Ioan Botezătorul Tg-Cărbunești

Poz.L.m.i. : poz.388, cod LMI GJ-II-m-B-09403

Adresa: loc. Tg-Cărbunești, jud. Gorj

Faza: PT

Proiectant: SC CARDUM 7 SRL

Nr.proiect: 20/2009

Beneficiar: MĂNĂSTIREA SF.IOAN BOTEZĂTORUL TG-CĂRBUNEȘTI

Documentația înregistrată la DJCCPCN GORJ cu nr.702/11.09.2009, cuprinde:

-piese scrise:10 ffile și 1 fișă foto

-piese desenate:15 planșe

*Documentația a fost analizată în cadrul ședinței Comisiei Zonale a Monumentelor Istorice
nr. 6 din data de 14.09.2009 și se acordă*

AVIZ FAVORABIL

**Șef serviciu monumente istorice,
Ing. Monica Vlădăianu**

Extras din autorizația de construcție

ORDINUL ARHITECȚILOR DIN ROMÂNIA
FILIALA TERITORIALĂ OLTENIA
str. M. Kogălniceanu nr. 13, localitatea CRAIOVA
tel./fax 0251.466370/0351.899751
FILIALA JUDEȚEANĂ GORJ
str. Republicii, nr. 1, localitatea TG - JIU
tel./fax 0353.409005
nr. 1304/15.09.2009

DOVADA DE LUARE IN EVIDENTA

Către

PRIMĂRIA ORAȘ TG. - CĂRBUNEȘTI

Vă comunicăm că sub nr. 1304 din 15.09.2009 am luat în evidența Filialei Teritoriale OLTENIA a O.A.R.¹⁾ proiectul de arhitectură din cadrul documentației tehnice pentru autorizare D.T.A.C. (care se constituie ca parte integrantă din proiectul tehnic) pentru:

- obiectul de investiție: STRĂMUTARE BISERICA CU HRAMUL SF. VOIEVOZI, CĂTUN DEALUL OCII, SAT POJOGENI, LA MĂNĂSTIREA CĂMĂRĂȘASCA, ORAȘ TG. - CĂRBUNEȘTI

- amplasat în: ORAȘ TG. - CĂRBUNEȘTI, MĂNĂSTIREA CĂMĂRĂȘASCA, JUD. GORJ. ²⁾

- beneficiar: MĂNĂSTIREA CĂMĂRĂȘASCA ³⁾

- proiectul nr. 20/2009 elaborat la data de SEPTEMBRIE 2009, de către societatea comercială, înregistrată în T.N.A.: S.C. CARDUM 7 S.R.L. ⁴⁾

- arhitect CĂMUI IULIAN ⁵⁾
afiat în evidența Filialei Teritoriale OLTENIA a O.A.R., înscris în Tabloul Național al Arhitecților la nr. 00621 și care exercită dreptul de semnătură pentru proiectarea de arhitectură în condițiile legislației în vigoare.

În conformitate cu prevederile Legii nr. 184/2001 privind organizarea și exercitarea profesiei de arhitect (republicată), întreaga responsabilitate profesională față de client (beneficiar) și autoritățile publice cu privire la conținutul și calitatea soluțiilor cuprinse în proiectul de arhitectură - din cadrul documentației tehnice D.T.A.C. îi revine arhitectului cu drept de semnătură.

Prezența s-a eliberat în vederea emiterii autorizației de construire pentru obiectul de investiție menționat mai sus, în condițiile prevăzute de Legea nr. 50/1991 republicată, cu modificările și completările ulterioare, și de Ordinul ministrului transporturilor, construcțiilor și turismului nr. 1430/2005, cu modificările și completările ulterioare.

Arhitect CĂMUI IULIAN a optat ca suma provenită din aplicarea timbrului arhitecturii pentru investiția menționată în prezenta să se vireze la ⁶⁾

☐ UNUNEA ARHITECȚILOR DIN ROMÂNIA, COD FISCAL 8236717, CONT RO30FNNB001201052800RO01

FINANS BANK - DOAMNEI BUCUREȘTI

☒ ORDINUL ARHITECȚILOR DIN ROMÂNIA, COD FISCAL 14083510, CONT RO09BRDE410SV58888334100

BRD - PIATA ROMANA BUCURESTI

Președinte Filiala Teritorială,
PAVEL POPESCU ⁷⁾
L.S.
Împuternicit,
PASĂRE VIOREL DOREL

Secretar - operator,
STAMATESCU OANA

Stamatescu Oana

PRECIZARI privind modul de completare:

1) - emitentul autorizației de construire: consiliul județean sau primăria, după caz, de municipiu, oraș, sector sau comună;

2) - denumirea filialei teritoriale O.A.R. la care este înscris arhitectul/conducătorul arhitect cu drept de semnătură;

3) - denumirea lucrării, în baza D.T. și adresa acestuia, așa cum sunt înscrise în formularul de cerere pentru autorizatie de construire sau în foia de știu și lista de semnături a proiectului de arhitectură;

4) - solicitantul cererii de emitere a autorizației de construire (persoana fizică sau firmă);

5) - biroul individual de arhitectură sau societatea comercială cu obiect principal de activitate proiectarea de arhitectură și înregistrată înregistrată ca atare, la adresa profesională, în T.N.A.

6) - numele și prenumele arhitectului/conducătorului arhitect care semnează olograf și stampilează cu parafă O.A.R.

7) - se înscrise datele organizației pentru care s-a optat în CERERE;

8) - se vor înscrise: numele și prenumele în căr, semnatura și se aplică stampila filialei teritoriale a O.A.R.

ANEXA LA REGULAMENT
273/1994

PROCES-VERBAL DE RECEPȚIE LA TERMINAREA LUCRĂRIILOR
NR.....DIN.....2009.

GRUPUL/COMISIA DE RECEPȚIE
INTRARE nr. 1854
DATA 06.11.2009

Privind lucrarea de STRĂMUTAREA BIERACU DE LEMN CU HRANUL
ȘI PÂNII VOIEVOZI, CĂMIN BEALUL OCHI SAT POJOCETI LA MĂNĂSTIREA
ȘI RÂU BOTEZĂTORUL - TG. CĂRPUAȘETI

Executată în cadrul contractului nr. 1395 din 02.07.2007 încheiat între ORDINUL ARHITECTURII
DIN ROMANIA ȘI SC GABI RESTAURĂRI DE STRĂMUTĂRI, SUCI MĂRĂREȘI,
Pentru lucrările de STRĂMUTARE ȘI RESTAURARE BIERACU

1. Lucrările au fost executate în baza autorizației de construire/desființare nr. 91/02.10.2007

Eliberată de PRIMĂRIA TG-CĂRPUAȘETI, 02.10.2007, cu valabilitate până la 01.10.2010

2. Comisia de recepție și-a desfășurat activitatea în intervalul 06.11.2009

Formată din: 1. STURUZA JERBAN - proiectant

2. JULEA MIHAI - membru

3. Ș. BĂLĂBĂNĂȘU - membru

4. SURLER IULIA - membru

5. DRĂGHICI CRISTOPH - membru

6. VLĂDĂȘ ANDREI - membru

3. Au mai participat la recepție:

MR. CEMAL NEANU - invitat

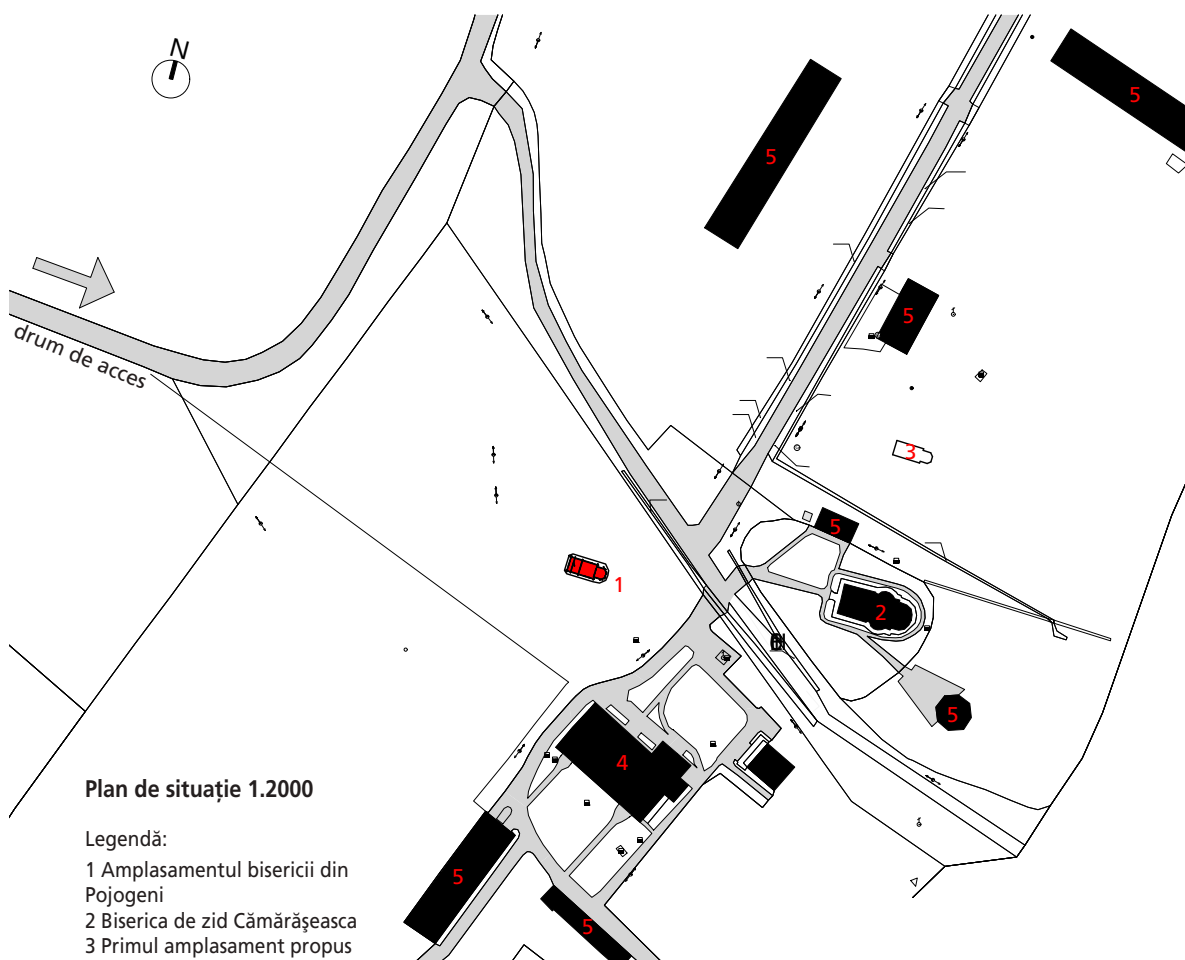
CECERĂ GAYNEȘ - SC GABI RESTAURĂRI DE STRĂMUTĂRI

4. Comisia de recepție, în urma constatărilor făcute, propune:

Recepția lucrărilor

5. Comisia de recepție recomandă următoarele:

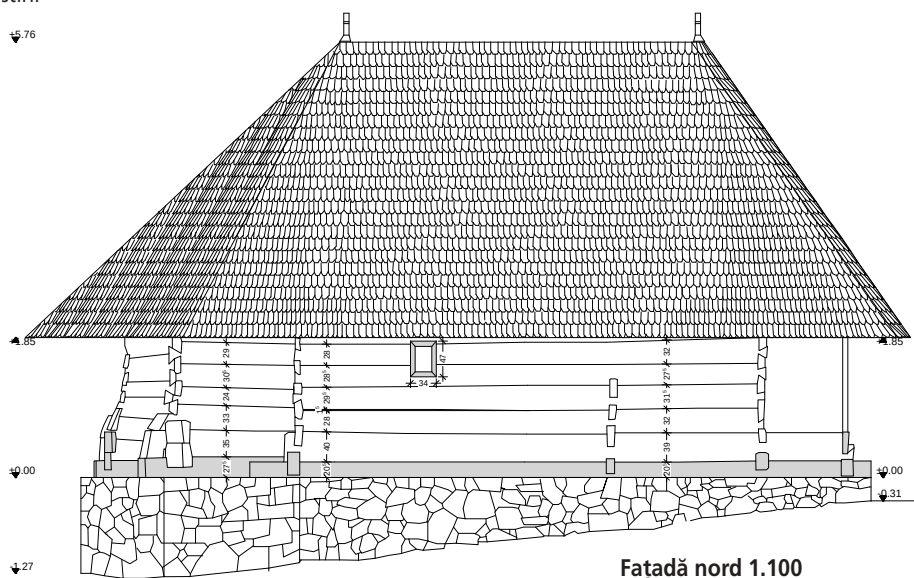
2

Plan de situație 1.2000

Legendă:

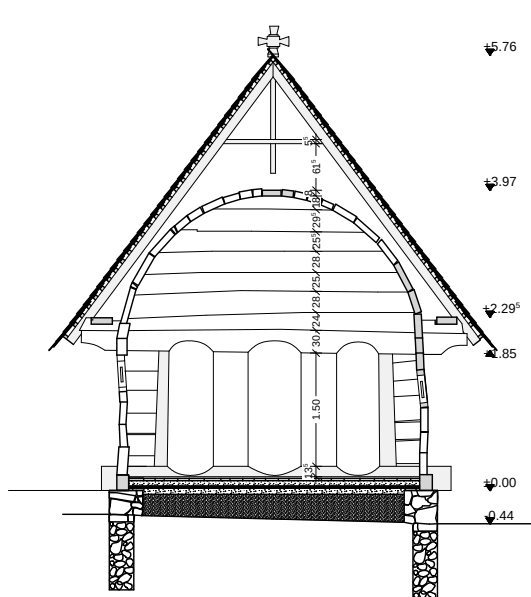
- 1 Amplasamentul bisericii din Pojogeni
- 2 Biserica de zid Cămărășeasca
- 3 Primul amplasament propus
- 4 Stăreția
- 5 Anexe ale mănăstirii

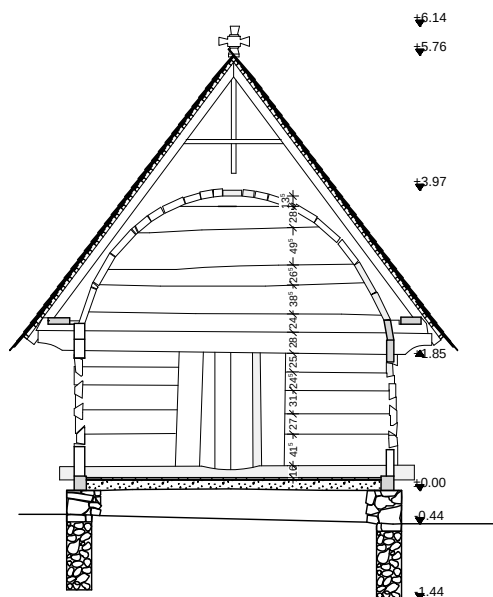
Fațadă nord 1.100

Releveul bisericii după ridicarea ei în incinta mănăstirii Cămărășeasca

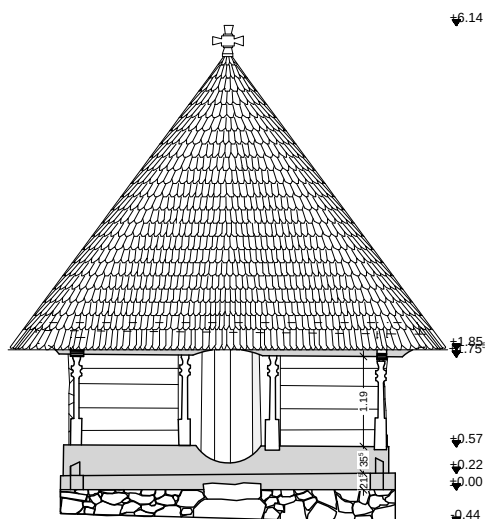
Releveul a fost executat de Mihai Șulea în timpul
supravegherii șantierului. La măsurători au participat
și studenții voluntari Ana Neag și Andrei Iacob.

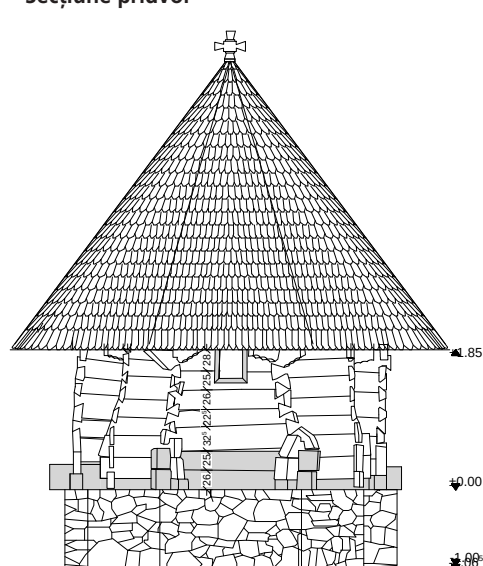
Secțiune naos

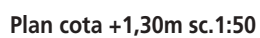
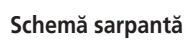
Secțiune pridvor

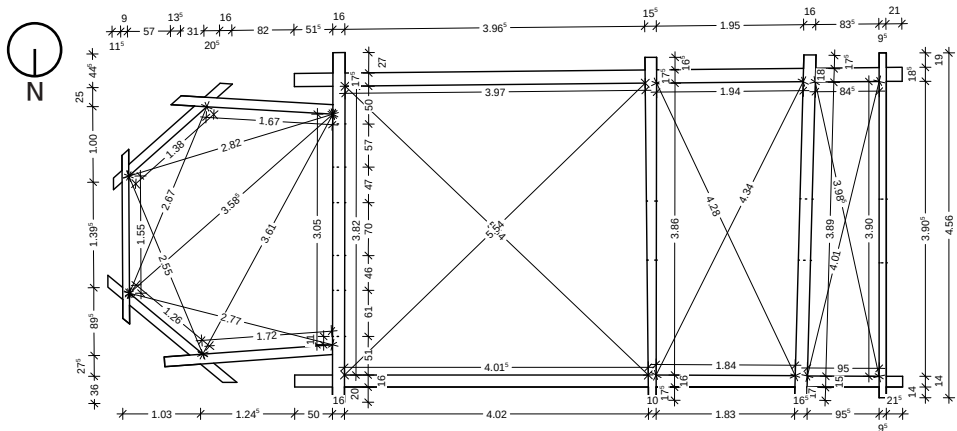

Fațadă est 1.100

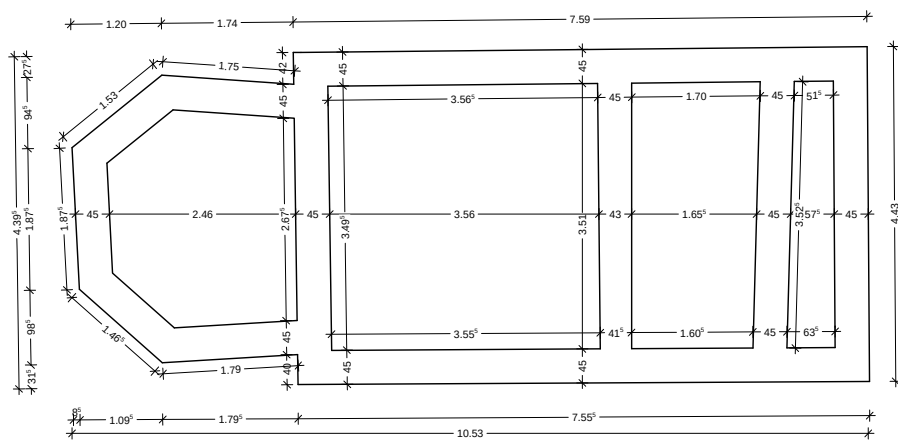

Fațadă vest

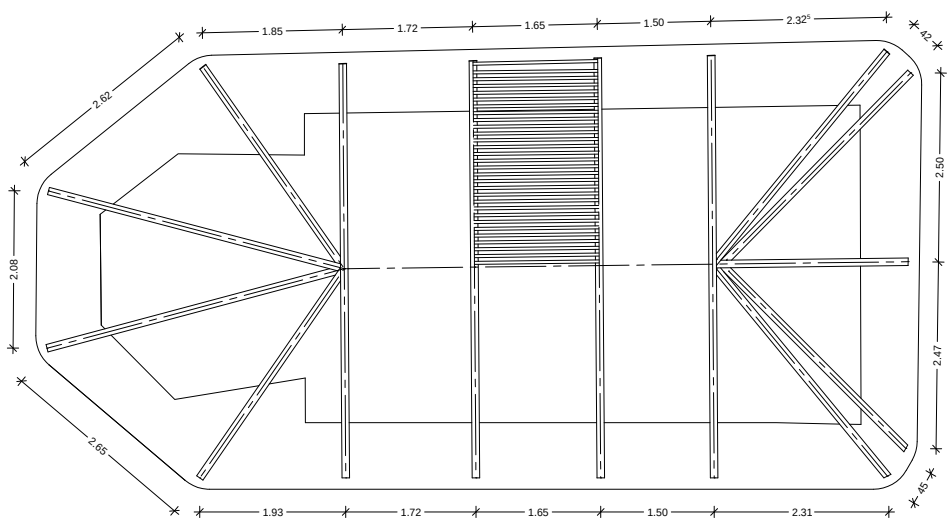

Plan tălpi

Plan soclu

Plan căpriori

În paralel cu șantierul, pe 14 septembrie s-a inaugurat expoziția cu tema „60 biserici de lemn” de la Muzeul Țăranului Român, București

CRONICA EXPOZIȚIEI

de Ovidiu Daneș

În perioada 11 septembrie – 10 octombrie 2009 în foaierul Muzeului Țăranului Român a avut loc expoziția-atelier **60 biserici de lemn** organizată de Ordinul Arhitecților din România, Fundația DALA, studenții arhitecți ai UAIUM și ai Facultății de Arhitectură din Timișoara și Universitatea de Arte București

Discursul fotografic – Mihaela Dumitru Tranca, Ionică Grigorescu, Sorin Onișor, Nicu Mihali - a fost dublat de prezentarea releveelor grupurilor de studenți care s-au implicat în proiectul „60 biserici de lemn” și de instalația lui Dimitrie Grigorescu.

Exclusiv documentară, dacă exceptăm farfuria de plastic a lui Ionică Grigorescu, expoziția are anvergura unei dări de seamă. Lucruri și stări de fapt pe care am încercat să le prezentăm sec și simplu. Imagini cu biserici de lemn care s-au prăbușit, altele care urmează, fotografii, picturi, desene, schițe și 29 de relevee de biserici executate de studenții arhitecți în vara 2009, care documentează istoria cea mai proaspătă din satele cele mai uitate. În context, cuvinte precum monumente, patrimoniu, identitate națională devin concepte mult prea abstracte.

În timpul derulării expoziției, două echipe de meșteri ai Muzeului Astra Sibiu lucrau în două regiuni diferite, prima în județul Hunedoara protejând învelitorile grav deteriorate ale bisericilor de lemn de la Sălcuia, Dumbrăvița, Alun, Almașul Mic, Târnăvița, Văləri.

A doua echipă în Gorj strămuta biserica de la Pojogeni, la Mănăstirea Cămarășeasca, probabil cel mai consistent demers de până acum.

Șerban Sturduța vorbește despre acțiunea de salvare a bisericilor de lemn

Ovidiu Daneș face o introducere în proiectul „60 de biserici” început în 2008 de fundația Dala

Persoanele implicate în strămutarea bisericii de la Pojogeni

arh. Șerban Sturdza

arh. Mariana Celac

arh. Ștefan Bortnowski

arh. Iulian Cămui

arh. Mihai Șulea

istoric de artă Ovidiu Daneș

sculptor Gheorghe Plăveți

arh. Pierre Bortnowski

ing. Viorel Iordan

arh. Ioana Alexe

Protopop Aurel Dumitrescu

Maica stareță Cristofora

Preotul Ion Vodislav

și echipa de studenți arhitecți voluntari:

Bogdan Isopescu

Clara Pisoi

Sergiu Sabău

Maria Sgîrcea

Alexandra Spiridon

Anca Tomescu

Andrei Ursu

Paul Văleanu

**Meșterii care au contribuit la strămutarea
bisericii de la Pojogeni împreună cu
protopopul Aurel Dumitrescu**

Cocian Gavrilă - meșter coordonator acreditat, telefon - 0722 336 029; 0745 343 091

Andreica Mihai tel. 0748 482 141

Drăguș Ion tel. 0746 455 287

Ilieș Gheorghe

Miel Pătru tel. 0752 549 004

Nistor Ștefan tel. 0746 455 287

Trifoi Ion tel. 0730 807 885

Vlad Ion tel. 0753 827 715

Contact Maramureș, comuna Strâmturea, localitatea Glod

Andreica Mihai

Cocian Gavrilă
meșter acreditat

Drăguș Ion

Ilieș Gheorghe

Miel Pătru

Nistor Ștefan

Trifoi Ion

Vlad Ion

Epilog

1. După recepția lucrărilor de strămutare, maica stareță Cristofora a hotărât că biserica va fi împodobită, va fi refacut mobilierul stranelor și și-a exprimat dorința ca puținele elemente de pictură găsite pe panourile ușii împărătești a altarului sau a sfeșnicelor din lemn pentru lumânări să fie restaurate cu timpul. Este un proiect viitor pe care nădăjduim să-l putem face, dar în momentul de față nu există sursă de finanțare.

2. Toți cei implicați în proiect sunt convinși că este imperios necesar ca în România să fie pus la punct cât mai rapid un procedeu de intervenție urgentă pentru salvarea monumentelor de arhitectură de lemn. După cum o dovedește realitatea, sistemul actual în ansamblul lui nu este eficient. Pierderile înregistrate în ultimii ani sunt nepermis de mari. Există biserici de lemn prăbușite sau fragmente de biserici de lemn părăsite, cu detalii de arhitectură și urme de pictură care dispar. În același timp există diverse persoane particulare, asociații sau mănăstiri care și-au manifestat disponibilitatea de a pune în valoare prin diverse procedee resturile rămase. Din păcate, diferite tipuri de blocaje (instituționale, legislative, sociale) funcționează mai puternic decât sentimentul firesc de responsabilitate față de transmiterea moștenirii culturale. Situația ar putea fi remediată, printr-o informare corectă asupra realității și bilanțul pierderilor pe care le înregistrează România în demeniul arhitecturii de lemn. Acțiunile de voluntariat în cadrul operațiilor de salvare și intervenție urgentă ar putea deveni în viitorii ani o posibilă soluție de compensare a nepăsării autorităților cu condiția ca societatea românească să își structureze în paralel cu sistemul de educație și o rețea fiabilă de organizații de voluntari.

3. Îi mulțumim domnului dr. Raed Arafat, inițiatorul SMURD în România, pentru claritatea cu care și-a exprimat punctul de vedere favorabil asupra proiectului „60 biserici de lemn”, înainte ca acest proiect să fie demarat. Recunoaștem totodată că sugestiile primite au contribuit decisiv la modul de aține adoptat.

4. Bilanț.

Realizarea proiectului **Strămutarea bisericii din Pojogeni** a costat 19000 Euro. Fondurile folosite au provenit exclusiv de la persoane private, care au folosit conturile special deschise de Ordiunul Arhitecților din România pentru proiectul „60 biserici de lemn”.

Proiectul a durat 85 de zile –	45 de zile de pregătire 40 zile de execuție
--------------------------------	--

Au fost implicate 14 persoane –	8 meșteri pentru execuție 2 arhitecți pentru proiect și supravegherea de șantier 4 arhitecți pentru pregătirea operațiilor
---------------------------------	--

5. Adresăm mulțumirile noastre:

- Autorităților bisericești
- Autorităților locale din Târgu Cărbunești și Consiliului Județean Gorj
- Autorităților locale și centrale ale Ministerului Culturii și Cultelor
- Fundației Dala
- Asociației Artis Periția
- Ordinului Arhitecților din România
- Donatorilor: Șerban Cantacuzino, Viorel Iordan, Cristian Mandeal, Sandra Jitianu, Peter Stormonth Darling, SC SolvIT Networks SA, SC Maxcad SRL.